

Buugga Tababarka Isdhaafsiga Xogta Barnaamijyada Dib -u -habaynta Maxkamadaha

**Waxaa daabacay Ururka Midawga Ururada Xuquuqul Insaanka
Itoobiya (CEHRO)**

Nahaase 2013 T.T.I
Addis Ababa, Ethiopia

Feteh (Justice) Activity
I N E T H I O P I A

Qoraalkan waxaa soo saaray Hay'adda Horumarinta Caalamiga ah ee Mareykanka (USAID) oo taageero ka heleysa dadka Mareykanka. Nuxurka iyo aragtida lagu muujiyey dukumentigan sinaba ugama tarjumayaan aragtida Hay'adda Horumarinta Caalamiga ah ee Mareykanka.

Hordhac

Ururka Midawga Ururada Xuquuqul Insaanka Itoobiya (CEHRO) waa isbahaysi ka kooban 17 urur oo u dooda xuquuqda aadanaha wadaniga ah waxaana Ururka la diiwaangaliyay March 16, 2018. Lambarka Diiwaangelintiisa waa 3932, cusboonaysiinta diiwaangelintiisa waxay ku salaysantahay tirsiga bayaanka 1113/2011. CEHRO waa urur ay ku mideysan yihiin ururada bulshada rayidka ah ee ka shaqeeya dhinaca dimuqraadiyadda, xuquuqda aadanaha iyo dhismaha nabadda dalka. Tan iyo markii la aasaasay, CEHRO waxay ka shaqaynaysay sidii kor loogu qaadi lahaa xuquuqda aadanaha ee Itoobiya iyada oo abuuraysa madal guud oo ay ururada xuquuqul insaanku ku yeelan karaan cod isku mid ah iyo inay galaan dacwado ku salaysan caddayn.

CEHRO waa urur la shaqeeya daneeyayaasha si loo dhiso awoodda ururada xuquuqda aadanaha ee hadda jira iyo kuwa cusub si loo aburo jawi ku haboon ururada xuquuqul insaanka iyo in la hubiyo xuquuqda aadanaha iyo maamul dimuqraadi ah oo wax ku ool ah. Sidaas darteed, CEHRO waxay ku dadaaleysaa inay dhisto awoodda ururada xuquuqda aadanaha, warbaahinta iyo suxufiyiinta iyadoo diyaarineysa buug -gacmeedyo iyo hageyaal iyo tababarro.

Ururku wuxuu la shaqeeyaa warbaahinta si ay ula socdaan, oo u soo tebiyaan kiisaska maxkamadaha, iyo in uu dadweynaha la socodsiiyo isedelada garsoorka iyo hannaanka caddaaladda, si loo kordhiyo ku wacyigalinta dadweynaha nidaamka caddaaladdeed, iyo in si joogto ah loo horumariyo sidii ay u heli lahayeen muwaadiniintu macluumaad sax ah.

CEHRO waxay uga mahadcelinsaa Waxqabadka Caddaaladda (Feteh (Justice Activity in Ethiopia) ee- USAID taageerada maaliyadeed ee buuggan loogu tarjumayo 4 luqadood laguna daabacayo.

Mesud Gebayahu

Maamulaha Hay'ada

Ururka Midawga Ururada Xuquuqul Insaanka Itoobiya (CEHRO)

Ku saabsan daabacaadda

Daabacaadan waxaa kafaala qaaday Ururka Ururada Xuquuqul Insaanka (CEHRO) iyo Wakaalada Horumarinta Caalamiga ah ee Maraykanka (USAID).

Dukumintigan Waxaa Diyaariyey: Masfin Jene Yimar

Dukumintigan Waxaa la Daabacay: Bishii Nehaase 2013 T.T.I

Xuquuqda lahaanshaha Nuqulka daabacaadan ayaa ah mid ay si buuxda uu u leehayahay Ururka Midawga Ururada Xuquuqul Insaanka (CEHRO) oo lama soo saari karo ama lama qaybin karo iyada oo aan ogolaansho laga haysan ururka.

Hordhac

Itoobiya, sida dalal kale oo badan oo adduunka ah, waxay marba marka ka dambaysa horumarinaysay oo hirgelinaysay barnaamijyada dib -u -habaynta garsoorka. Sida la og yahay, dib -u -habaynta maxkamaduhu ma aha hab lagu hirgaliyo habeen kaliya, laakiin waa geeddi -socod joogto ah oo dood, ka -qaybgalka daneeyayaasha, iyo wadarta guud ee tabarucaadka bulshada ee heer kasta lagu hirgaliyo. In kasta oo ay jiraan sababo aad u tiro badan oo kaliftay in la sameeyo waxqabadyada dib -u -habaynta maxkamadaha, laakiin Kuwaas waxaa ugu muhiimsan helitaan la'aanta caddaaladda, tayo la'aan caddaalad tayo leh, ixtiraam la'aanta xuquuqda aadanaha iyo shaqsiga, la'aanta meel ku habboon madaxbannaanida garsoorka, iyo Akhlaaq xumada waxqabadka garsoorayaasha ayaa laga xusikaa.

Itoobiya waxay sannado badan ka shaqeynay iyada oo garwaaqsatay baahida loo qabo barnaamijka dib -u -habaynta maxkamadda. Ayaa iyada oo lagu saleysanayo sooyaalka taariikheed ee waxqabadyadii hoe loo s qabtay ee dib -u -habaynta maxkamadda, waxaa la isku dayay waxoogaa buugga tababarka in lagu sharraxo shaqooyinkii la qabtay waqtigaas. Gaar ahaan, waxaa la sharraxay sida ay noqon doonaan barnaamijyada dib -u -habaynta maxkamadaha iyo hab -dhaqanka Itoobiya laga soo bilaabo 2003 illaa 2013kan haatan aynu kujirno. Xaddidaadaha jiray iyo waxyaalaha ay ku fiican yihiin ayaa sidoo kale laga dooday.

Maxkamadaha iyo garsoorayaashu waxay kasban karaan kalsoonida shacabka iyo dawladda iyaga oo u dhaqmaya si madaxbannaan, eex la'aan iyo isla -xisaabtan leh, iyo inay si habboon ugu hawlgalaan dacwadaha garsoorka iyo garsoorka, iyo sidoo kale inay ilaaliyaan xeerka anshaxa bulshada ee garsoore ahaan. Iyadoo la raacayo mabaadi'dan, buugga tababarka wuxuu daboolayaa xaaladda hadda ee dib-u-habaynta maxkamadda, gaar ahaan marka la eego xuquuqda aadanaha ee maxkamadda la xiriirta.

Xitaa haddii barnaamijyada iyo hababka dib -u -habaynta ee maxkamadda si habboon loo hirgeliyo, haddii aan si uun loo wacyigalin dadweynaha, kalsoonida dadweynuhu ku qabaan maxkamadaha ma hagaagayso. ee maxkamadaha haddii aan si uun loogu wargelin.

Maxkamadaha waxaa laga raba inay is dhaafsadaan macluumaadka, tan iyo markaasna waxaa lama huraan noqotay in la sharaxo sida iyo qaabka xogta loo beddelayo. Wax -ka -beddelka Maxkamadaha waxay isku dayaan inay sharxaan xeeladaha, hababka, iyo hababka ay tahay inaan raacno oo ku saabsan dhaqannada is -weydaarsiga macluumaadka.

Waxaa la isku dayay in la aqoonsado oo la sharaxo dadwaynaha waxqabadyada dib -u -habaynta maxkamadaha iyo doorka maxkamadaha, warbaahinta, iyo ururada bulshada rayidka ah si dib -u -habaynta loo shaaciyo.

Ahmiyadda ay leedahay in dadweynaha lagu wargeliyo dacwadaha maxkamadda; Ku lug lahaanshaha Warbaahinta, Soo jeedinta Warbixin Maxkamadeed oo Wanaagsan.

Tusmada

Hordhac	6
Cutubka Koowaad -Dib -u -habaynta maxkamadaha ee Itoobiya	7
1.1. Guudmarka	7
1.2. Waxqabadyadii dib u habayn ku sameeynta Maxkamadaha laga soo bilaabo 2003 – 2010kii	11
1.3. Dib -u -habaynta maxkamadaha ee Tan iyo 2010 –kii	13
Cutubka Labaad -Dib u habaynta maxkamadaha iyo xuquuqda aadanaha	Error! Bookmark not defined.17
2.1. Xuquuqda Naafada iyo Dib u habaynta maxkamadaha	18
2.2. Nidaamka Jinsiga iyo Dib u habaynta maxkamadaha	20
2.3. Geedisocodka Maxkamadaynta Cadaaliga ah.....	23
2.4. Xorriyadda garsoorka	24
2.5. Xaalada Anshaxa Garsoorayaasha.....	26
Cutubka Saddexaad	Error! Bookmark not defined.
Faa'idooyinka wargelinta dadweynaha barnaamijyada dib -u -habaynta maxkamadda iyo waxqabadyada.....	30
3.1. Muhiimadda xog isweydaarsiga	Error! Bookmark not defined.
3.2. Soo celinta kalsoonida maxkamadda.....	31
3.3. Ilaalinta danaha maxkamadaha;	33
Cutubka Afraad:	34
Soo bandhigidda barnaamijka dib -u -habaynta maxkamadda iyo doorka kaqaybqaateyaasha	34
4.1. Doorka Ururada Bulshada Rayidka ah	34
4.2. Waxtarka Warbaahinta	35
4.3. Isdhaafsiga macluumaadka iyo doorka maxkamadaha.....	36
Cutubka Shanaad:.....	Error! Bookmark not defined.
Caqabadaha ka hor imaan kara Isdhaafsiga macluumaadka dib -u -habaynta maxkamadda ee Itoobiya	38
5.1. La'aanta waaxda xiriirka dadweynaha ee maxkamadaha.....	38
5.2. Aqoon yarida dhanka sharciga ee xirfadlayaasha xiriirka dadweynaha ee maxkamadda	39
5.3. Waxaa jira aragtiyo ka dhex jira maxkamadaha iyo garsoorayaasha in warbaahintu wiiqayso madaxbanaanida maxkamadaha	40
5.4. jirtaaan la'aanta Madal isgaarsiineed oo ay iskala qaybqaataan maxkamadaha, warbaahinta iyo daneeyayaasha kale	40
5.5. Xiisayn la'aanta warbaahinta in ay ka warbixiyaan dib -u -habaynta maxkamaddaha	41
5.6. Aqoonyarida dhanka sharciga ee saxafiyaanta ka shaqeeya warbaahinta	42
Cutubka Lixaad	Error! Bookmark not defined.
Xeeladaha, hababka iyo farsamooyinka is -weydaarsiga macluumaadka dib -u -habaynta maxkamadda	43
6.1. Xeeladaha isdhaafsiga macluumaadka	Error! Bookmark not defined.
6.2. Dib -u -Habaynta Maxkamadaha Hababka is -weydaarsiga Isgaadhsiinta iyo Siyaabaha.....	44

Cutubka Toddobaad: Error! Bookmark not defined.

Tabinta Warbixinta Maxkamadeynta 46

7.1. Maxaa la samayn karaa si loo hubiyo in tabinta warbixin wanaagsan in la helo?.....49

Gunaanad iyo Fikad Xal ah..... 51

Tixraacyo..... Error! Bookmark not defined.

1. Cutubka Koowaad

Dib -u -habaynta maxkamadaha ee Itoobiya

1.1. Guudmarka

Buuggan tababarka, waxaan ku eegi doonnaa qaar ka mid ah dib -u -habayntii maxkamadaha ee taariikhda dalkeenna soo maray, laga soo bilaabo xilligii boqortooyadii uu dalkeenna ka talin jiray Laga soo bilaabo taariikhda dawladda casriga ah ilaa hadda Waqtigan xaadirka ah, Waxaa la isku dayayaa in dib -u -eegis lagu sameeyo dib -u -habaynta maxkamadda ee muhiimka ah. tababarayaashu waxay cutubka ku soo koobayaan iyagoo soo gabagabeynaya:

- In la fahmo nidaamka maxkamadaha Itoobiya waqti ka waqti.
- Sharaxaad ka bixinta dib -u -habaynta maxkamadaha xilligii Boqorkii Xayle Salaase.
- Falanqee xaaladda maxkamadaha xilligii Dergiga.
- Sharaxaad ka bixinta isbedelada lagu sameeyey maxkamadaha muddadii kowaad ee xukunkii EPRDF.
- Ogaanshaha saamaynta barnaamijyada dib -u -habaynta maxkamadda laga bilaabo 2003 ilaa 2010 iyo fulintooda.
- In la aqoonsado dib -u -habaynta maxkamadda ee ka socota maxkamadaha ilaa 2010kii.

Itoobiya waa dal qadiimi ah oo soo lahaan jiray dawladnimo soo jireen ah. Waxay ku qoran tahay taariikho kala duwan in boqorradii qarniyadu xukumi jireen. Boqorrtooyooyinkii sida isdaba jooga ahaa soo maamulayay dalka waxay u arkayeen nidaamka garsoorka inuu yahay qaab dawladeed, waxayna ku salaysan jireen diinta iyo dhaqanta. ¹ Ilaa dhicitaankii Emperor Haile Selassie, boqortooyadu waxay awood u lahayd inay sharci dejiso, fuliso, fasiraadna ka bixiso, awooddaasina waxay ahayd lama taabtaan. ²

Itoobiyadii hore, maxkamadaha waxaa maamuli jiray boqorka iyo dadka ka hooseeya, sharciyada la adeegsadaa waxay ahaayeen kuwo diimeed mararka qaarkoodna dhaqan. Hay'adaha diinta ayaa kaalin muhiim ah ka qaata fasiraadda sharciga, hay'adahaasi waxay xitaa sameeyeen maxkamado iyaga u gaar ah. Boqortooyada waxaa inta badan adeegsada dadka wadanka raacsan diinta masiixiga, Dadka fasira sharcigan oo u adeegsada xukun si aan kala sooc lahayn looma dooran, ee waxaa lagu soo doortaa waxbarashooda diimeed, gaar

¹Assefa Fesseha, Federaalka iyo Dulqaadka Kala Duwanaanshaha Itoobiya. Isbarbardhigga Daraasadda (Netherlands, Wolf Legal Publishers, 1997) bogg. 390

ahaan boqortooyada. Waxay leeyihiin taariikh waxbarasho oo gaar ah, heer miyir ka sarreeya inta badan dadweynaha guud, waxaana lagu ammaanaa akhlaaqdooda.

In kast oo dalku uu muddo dheer ku soo dhaqmayay nidaamka cadaalada qaabkaas ahaa Kadib markii uu waddanku awoodi waayay inuu la jaan qaado hannaanka caddaaladda gaar ahaan dunida casriga ah, tan iyo dhammaadkii Sanadkii 1942 -kii, dalku wuxuu ku dhawaaqay Baayaan Tisiga.22/1942 wuxuuna hagaajiyay qaab -dhismeedka hay'adaha maxkamadaha. dhawaaqay Baayaan No.22/1942 wuxuuna hagaajiyay qaab -dhismeedka hay'adaha maxkamadaha.

Sidaas darteed iyadoo la raacayo, Garsooraha Deegaanka ee maxkamadaha; Wuxuu ku hawlanaa abaabulka maxkamadda ku -xigeenka degmada iyo maxkamadda degmada iyo dhisidda maxkamado kale oo heer gobol iyo heer degmo ah. Tan waxaa loo arki karaa inay tahay horumar xagga habaynta maxkamadaha.

Dastuurkii 1955 -kii oo aqoonsaday madax -bannaanida garsoorka, ayaa qeexaya in garsoorayaashu ay awooddooda ku maamulaan si xor ah oo aan eex lahayn, oo aan faragelin lagu samayn.³ Arrintan ayaa loo arki karaa horumar weyn oo laga gaaray dib -u -habaynta garsoorka Itoobiya, gaar ahaan dhinaca aqoonsiga sharciga ah ee madax -bannaanida garsoorka, waxaan shaki ku jirin inay jiraan xaddidaadyo fulintiisa.

Itoobiya Maxkamaduh u waxay sameeyeen dib -u -habaynno xag -jir ah, gaar ahaan dabayaaqadii 1950 -meeyadii iyo horraantii 1960 -kii, ka dib markii Itoobiya ay ku jirtay dacwad. Kuwaas waxaa ugu muhiimsan Xeerka Habka Madaniga ah iyo Xeerka Ciqaabta, kaasoo wax ka beddeli doona oo hagaajin doona habaynta maxkamadaha. Tani waxay keentay in wax laga beddelo nidaamkii maxkamadda ee jiray.

Qaban-qaabinta maxkamadaha Ka sokow, waxaa loo soo saaray lixda xeer -sharciyeedka oo qaab -koodh ah waxaana soo saaray sharci -dejinta⁴ Maxkamaduhu waxay dejiyaan xeerarka hab -raaca iyo xuquuqda aasaasiga ah ee ay tahay in loo hoggaansamo si caddaalad ah, waxayna u suurtoogelinaysaa dhinacyada inay helaan caddaalad degdeg ah. Xaqiijinta hirgelinta habboon ee go'aammada iyo go'aamada maxkamadda; Xaqiiqda ah in maxkamaduhu bilaabeen inay sidaas oo kale sameeyaan marka la eego dejinta shuruucda

² Aqoonyahan Henry, Daraasad ku saabsan Dastuurka Itoobiya iyo Horumarinta Sharciga Dastuurka Itoobiya Vol I.1997 Bogga 159

³ Robert Alan Sedler, Xeerka Anshaxa ee Itoobiya, Daabacaha Jaamacadda Oxford, 1968 bogga

⁴ Eeg faqrada 120 iyo 121.

⁵ Sharciga madaniga, sharciga madaniga, sharciga ciqaabta, habka ciqaabta, sharciga gana csiga, sharciga badda.

qeexaysa xuquuqda eedayanayaasha iyo sida ay tahay in loo dhaqan geliyo ayaa runtii loo arki karaa inay qayb weyn ka tahay dib -u -habaynta maxkamadaha Itoobiya.

Waa muhiim in sharciga la barto oo la helo aqoon sharci si loo dhaqmo sharciga Isagoo garwaaqsaday baahida loo qabo barashada sharciga iyo aqoonta qaanuunka si loogu dhaqmo sharciga, Dugsigii Sharciga ee Jaamacadda Emperor Haile Selassie ee hore waxaa lagu aasaasay boqortooyadii, waxaana xirfadlayaal la soo xulay loo diray dibadda si ay u soo bartaan sharciga. Tan waxaa loo arki karaa dib -u -habayn ballaaran oo lagu sameeyo garsoorka marka la eego xoojinta tirada iyo xirfadda garsoorayaasha. Sidaas darteed, dalku si tartiib tartiib ah ayuu u soo saaray una tababaray sharci yaqaanno Itoobiyaan ah oo ku dhaqma sharciga maxkamadda. Dabcan, marka la eego maxkamadaha iyo maxkamadaha dalka, iyo weliba dadweynaha guudba, dadka sharciga ka soo baxay waa yar yihiin, laakiin si joogto ah ayay u sii fidaysaa oo u sii kordhaysaa. kor u qaadista xirfadda garsoorka iyo wax -ka -beddelka sharciga, dhismayaasha maxkamadaha Ka sokow waxaa laga dhisay Addis Ababa iyo qaar ka mid ah magaalooyinka deegaada, kuwaas oo ay lahaayeen maxkamaduhu xilligii boqortooyada. Hagaajinta ma ahayn mid sahlan, Horumar la taaban karo ayaa la sameeyay tan iyo markii la dhisay maxkamadihii oo weli shaqeynaya.

In kasta oo ay dhiirri -gelin tahay in la arko intii uu xukunka hayey boqor Haile Selassie, dib -u -habaynta garsoorka, laga bilaabo dhisidda awoodda ilaa dhisidda awoodda iyo dhismayaasha, madax -bannaanida maxkamadaha, la -xisaabtanka garsoorka, helitaanka caddaaladda, iyo kalsoonida guud ee dadku ku qabaan maxkamadaha hadana waxay lahaayee xadidaado.

Su'aal

- Xilligii taliskii Xayle Salaase, dib -u -habayn badan oo maxkamadeed ayaa la sameeyay, laakiin madax -bannaanida garsoorka, oo ah mabda'a ugu weyn ee maxkamadaha, lama ixtiraamin. Waayo? Sharax? (6 daq.)

In kasta oo aan nidaamkii maxkamadihii la burburin xilligii Dawladdii Dergiga oo uu ahaa mid ku dhaqma, haddana dawladdii la dhisay xilligaas waxay ka tarjumaysay afkaar hantiwadaag ah waxayna si cad u shaacisay in dalka lagu maamulo fikirkaas. Marka laga hadlayo wanaajinta madaxbannaanida maxkamadaha, soo bixitaanka xoogag siyaasadeed oo tartamaya oo raacaya isla fikraddii hantiwadaagga ee dalka; Sababtoo ah dawladda makaa jirtay oo ahayd dawlad milateri ah, iyo sababo kale oo kala duwan awgood, inta badan

kiisaska dembiyada waxaa tijaabiya oo ciqaaba ururada militariga iyo kuwa maamulka ee ka baxsan maxkamadda. Shaki kuma jiro in arrintani ay xadgudub ku tahay madaxbannaanida maxkamadaha.

Waxaa la ogyahay in xukuumada EPRDF ay bedeshay nidaamkii ayna ansixisay dastuurka si waafaqsan nidaamka federalka ee dalku raacay.

Dastuurka F.D.R.E ayaa sidoo kale ka kooban qodobbo ka hadlaya madax banaanida Maxkamadaha iyo Maxkamadaha kale, sidoo kale waxaa ku jira qodobbo ku saabsan sida ay dadku u aamini karaan Maxkamadaha.⁵

In la bilaabo barnaamijka dib u habaynta garsoorka 1998 si wax looga qabto caqabadaha ragaadiyay waaxda cadaaladda qarniyo badan. ⁶ Ilaa 2002, waxaa isku dubariday Wasaaradda Awood-dhisidda iyo ka dib Machadka Cilmi-baarista ee Cadaaladda iyo Nidaamka Sharciga. Waxaa soo baxay warbixino la taaban karo oo ku saabsan isbedellada la taaban karo ee dhammaan heerarka kala duwan inta lagu guda jiro hirgelinta Barnaamijka Dib-u-habaynta Cadaaladda, gaar ahaan Barnaamij-hoosaadka Dhaqangelinta Sharciga iyo Tababarka Waxbarashada Sharciga iyo Barnaamij-hoosaadka Xoojinta Cilmi-baarista. Si kastaba ha ahaatee, barnaamijyada dib-u-habaynta maxkamadaha looma fulin karo sidii loo baahnaa.

Intaa ka dib, dawladdu waxay go'aansatay in la hirgeliyo barnaamijka dib-u-habaynta maxkamadaha iyada oo loo marayo Maxkamadda Sare, iyadoo barnaamijka dib-u-habaynta maxkamadaha oo socon kara 2003 ilaa 2010 la naqshadeeyay lana hirgeliyey.

Su'aasha wada Xaajoodka

- Maxaa keenay in Barnaamijka Dib-u-habaynta Maxkamadaha oo dhaqan galay 1998-kii uu u keeni waayay isbedelkii la rabay? Sharax? (8 daq.)

1.2. Waxqabadyadii dib u habayn ku sameeynta Maxkamadaha laga soo bilaabo 2003 – 2010kii

Si wax looga qabto baahida bulshada ee cadaaladda si waarta, barnaamij-hoosaadka Hagaajinta Maxkamaduhu waxa uu dajiyay 7 yool iyo 9 natiijooyin waxaana loo qorsheeyay 16 mashruuc si loo gaadho natiijada la filayo. Ujeedooyinka Barnaamijka Hagaajinta Maxkamada waa:

⁶ Waxa kale oo la arki karaa xuquuqda aadanaha iyo xuquuqda dimoqraadiyadda ee ku xusan cutubka 3aad ee dastuurka F.D.R.E

1. Kobicinta hufnaanta, wax ku oolnimada iyo helitaanka adeegyada maxkamadaha iyadoo kor loo qaadayo madaxbannaanida, daah-furnaanta iyo la xisaabtanka garsoorka ee nidaamka dastuuriga ah.

2. In la kordhiyo ka qaybgalka haweenka ee garsoorka iyadoo la hubinayo sinnaanta jinsiga ee maxkamadaha iyo abuurista jawi ku habboon haweenka ku jira garsoorka;

3. Barmaamij-hoosaadka wax-ka-bedelka Maxkamadda waxa uu dhigayaa in Garsoorku xaq u leeyahay in uu xaqiijiyo ka faa'iidaysiga xuquuqda Garsoorka, xoojinta hay'adaha caddaaladda ee maamulka ee taageera Garsoorka, iyo in ay awood u yeeshaan in ay kaalintooda ka qaataan ka jawaabista dalabaadka dadweynaha. Cadaalada.

Waxa ay dejisay 16 mashruuc si ay u gaadho yoolkeeda iyo yoolkeeda. Waxaa ka mid ah Mashruuca Horumarinta Shaqaalaha, Mashruuca Xoojinta Waxtarka Maxkamadaha, Mashruuca Xoojinta Nidaamka Garsoorka. Mashruuc lagu hubinayo in xukunnada iyo xukunnada lagu bixiyo si waafaqsan dastuurka, mashruuc lagu xoojinayo madax-bannaanida, daah-furnaanta iyo la-xisaabtanka garsoorayaasha; Mashruuca Isku-dhafka Golaha Garsoorka, Maxkamadaha Qiimaynta Bulshada, Helitaanka Maxkamadaha; Mashruuca Balaadhinta iyo Xoojinta Khilaafaadka Beddelka ah, Mashruuca Dhamaystirka Dhismaha iyo Xarumaha kale, Maxkamadaha Magaalooyinka, Maxkamadaha Shareecada, Militariga iyo Mashruucyada Xoojinta Cadaalada Maamulka; Mashruuca Horumarinta Adeegga Qareenka Difaaca Bilaashka ah Mashruuca Kobicinta Bulshada Garsoorka ee Maxkamadaha Mashruuca Kobicinta Macluumaadka Bulshada; Waa dukumeenti la yagleelay iyo mashruuc kaydin, iyo sidoo kale mashruuc balaadhinta iyo xoojinta hirgelinta qaybo badan.

Waxaa jira shaqo badan oo la xiriirta barnaamijka dib u habeynta Maxkamadaha Federaalka, taas oo loo qaadan karo natiijada mashaariicda kor ku xusan. In kasta oo ay maxkamaduhu horumarro la taaban karo ka sameeyeen mashaariicdaas, haddana waxa ay lahaayeen caqabado la taaban karo marka la eego dhisidda kalsoonida shacabka ee maxkamadaha, kuwaas oo ay ugu horreyso hirgelinta barnaamijyada iyo ku dhaqanka caddaaladda dib u habeynta.

Taas oo ay ugu wacan tahay in ay jiraan shuruudo shaqo oo u baahan in la qabto iyo in natiijada laga helo. Tusaale ahaan, hagaha hirgelinta qoritaanka iyo habka xulashada garsooraha ayaa la sameeyay laakiin ma noqon mid wax ku ool ah. Taas oo laga dheehan karo dib u eegis iyo warbixino joogto ah oo sheegaya in maxkamadaha iyo garsoorayaasha laftoodu aanay awood

u lahayn in ay madax-banaanidooda ku dhaqmaan siyaabo kala duwan si ay u wiiqaan madax-banaanida, hufnaanta iyo la xisaabtanka garsoorka.

Maadaama aysan jirin nidaam loo isticmaalo warbaahinta elektaroonigga ah iyo kuwa daabacaadda si nidaamka garsoorka uu noqdo mid hufan oo bulshada ah, ayaanan la helin natiijooyinkii la rabay. Xeerka Anshaxa Garsoorayaasha iyo Nidaamyada Dacwadaha Anshaxa ma keenin in si degdeg ah loo fuliyo; In kasta oo la filayey in garsoorku ku qancayo adeegga garsoorka, haddana waxa sii socday cabashada dadweynaha.⁷

Inkastoo dhismaha dhismahan uu si habsami leh u socdo, haddana waxaa jira dhibaatooyin xagga naafada ah oo lagu xisaabtamayo dadka naafada ah iyo qaybaha kale ee bulshada nugul. Mashaariicdan iyo barnaamijyo kale oo horumarineed oo aan weli la fulin ayaa ku guul daraystay in ay kasbadaan kalsoonida ay maxkamaduhu ka mudan yihiin shacabka. Waxaa taas ka sii daran, kalsoonidii ay shacabku ku qabeen maxkamadaha ayaa hoos u dhacday. Musuqmaasuqa, wax-qabad la'aanta, iyo helitaanka adeegyada maxkamadaha ayaa weli caqabad ku ah maxkamadaha.

Laga soo bilaabo 2003 ilaa 2010 sidaan kor ku soo xusnay, inkastoo ay maxkamaduhu ku hawlanaayeen dejinta iyo hirgelinta barnaamijyo iyo mashaariic kala duwan oo dib u habayn ah, haddana waxay noqdeen hay'addo kalsoonidii shacabka hoos u dhacday dhaliilahooda iyo xaddidaaddooda awgeed Taas ka dib, dalkeenu wuxuu bedelay hoggaankiisii 2010, maxkamaduhuna waxay keeneen madax cusub.

Su'aal

- Sharax sababaha ugu waaweyn ee hoos u dhaca kalsoonida shacabka ee maxkamadaha laga bilaabo 2003 ilaa 2010? (6 daq.)

- Immisa mashruuc ayaa la dajiyay si loo gaadho yoolalka iyo ujeedooyinka barnaamijka dib-u-habaynta? Liistee faahfaahintooda?

1.3. Dib -u -habaynta maxkamadaha ee Tan iyo 2010 –kii

In la dhiso Golaha La-talinta Dib-u-habaynta Nidaamka Garsoorka iyada oo ujeedadu tahay horumarinta nidaamka garsoorka iyo soo celinta kalsoonida dadweynaha. Fidinta awoodaha

⁷ Wasaaradda Horumarinta Awoodda, Warbixinta Saldhigga Daraasadda ee Horumarinta Nidaamka Garsoorka, 1998 Bogga 5

⁸ Machadka cilmibaadhista iyo toobabarada cadaalada, barnaamijka horumarinta caddaalada cimibaadhista lagu sameeyaay heerka hay'adaha fadaraalku ay ku sugaynyahiin. 2011 Bogga 12.

maamul ee maxkamadaha; Waxa ay soo saartay natiijooyin cajiib ah iyada oo la sameeyay qaab-dhismeedka sharciga iyo soo saarista baaqyo lagu wanaajinayo hufnaanta iyo habaynta.

8

Ku dhawaaqista cusub ee wax ka bedelka xeerka maamulka Garsoorka ee Xeer Lr. 684/2002, ayaa lagu kordhiyey xubnaha Golaha Garsoorka, waxaana laga dhigay 15 xubnood. Shirkan ayaa waxaa loo soo agaasimay guddiyo si ay howshooda u gutaan, waxaana la ballaariyay awoodihiisa iyo howlahooda shaqo. Iyadoo la tixgalinayo khaladaadkii hore, waxay si faahfaahsan oo cad u qeexday shuruudaha shaqo qorista iyo magacaabista musharaxiinta. Wuxuu sidoo kale kor u qaaday da'da ugu yar ee garsoore maxkamad federaali ah min 25 ilaa 30 sano. Waxaa ka mid ah xil ka qaadista iyo mas'uuliyadda saaran Madaxweynaha iyo ku xigeennada Maxkamadda Sare ee Federaalka; Waxa kale oo lagu sameeyay horumarin kale oo faahfaahsan.

Xeerarka Maxkamadaha Federaalka ee Xeer Lr.25/88 iyo Xeer Lr.138/1991,254/1993,321/1995 iyo 454/1997 Wax ka bedelka Baayaankan.⁹ Waxaa soo diyaariyay oo ansixiyay Golaha ShacabkaSi ka duwan ku dhawaaqistii hore, waxaa jiray qodobdo tixgalinaya halka ay wax marayaan, balse waxaa jira qodobdo kale oo wax laga bedelay oo wax laga bedelay. Xeer Nidaamiyaha Anshaxa iyo Anshaxa Garsoorayaasha Federaalka ee No. 1/2013. Sharciyo iyo xeerar kale ayaa ku jira diyaarinta iyo diyaarinta. Hawlahan sharci-dejinta waxaa ka mid ah madax-bannaanida maxkamadaha; Madaxbanaanida iyo la xisaabtanka garsoorayaasha, iyo sidoo kale wax ku oolnimada adeeg bixinta maxkamadaha, ayaa loo qaadan karaa mid wax ku ool ah marka la eego soo jeedinta wax ka bedelka sharciga.

Qorshaha guud ee barnaamijka horumarinta ee 3 sano ayaa la sameeyay oo ay fuliyeen xirfadlayaal sare si loo hubiyo in horumarku uu yahay mid muuqda oo waara. Intii uu socday diyaarinta barnaamijka ayaa waxaa talooyin laga soo ururiyay garsoorayaal, howlwadeennada maxkamadda iyo qareennada, iyadoo hay'adaha horumarinta, bulshada rayidka ah iyo khubaro kala duwan lagala tashaday qabyo-qoraalkan. Qorshuhu wuxuu leeyahay saddex ujeedo oo waaweyn: xoojinta madax-bannaanida iyo la-xisaabtanka garsoorka, kordhinta

⁹ Raad-raac bogga 8aad 41-42

¹⁰ Maxkamadda Sare ee Federaalka, Xaaladda Hadda iyo Mustaqbalka Garsoorka, tahsaas 2012 Bogga 7

helitaanka caddaaladda, horumarinta aqoonta sharciga; Iyo kordhinta adeeg bixinta. 41 barnaamij ayaa la sameeyay si ay u caawiyaan gaaritaanka yoolalkan.¹⁰

Qodobka 76(6) ee dastuurka ayaa dhigaya in maxkamaduhu si toos ah miisaaniyadooda ugu gudbiyaan golaha wakiilada si ay u ansixiyaan. Arintaan ayaa markii ugu horeysay waxaa soo diyaariyay sanad miisaaniyadeedka 2012-ka oo ay soo diyaariyeen Maxkamadaha, si toos ahna loogu gudbiyay Golaha Shacabka. Arrintan ayaa loo arki karaa isbedel weyn oo dhinaca madax-bannaanida hay'adaha dowladda ah, waana in wax laga beddelo illaa xad iyadoo la eegayo xaaladda dhaqaale ee mustaqbalka dalka iyo waxtarka ay maxkamaduhu ku leeyihiin bulshada.

Si kor loogu qaado tayada shaqaalaha, waxaa la magacaabay oo la tababaray tiro aad u badan oo kaaliyeyaal garsoore iyo diiwaan-gelineed. Tani kuma filna marka la eego socodka arrimaha hadda jira iyo tayada liidata ee diiwaanka, laakiin waxaa loo tixgelin karaa inay tahay aag horumar ah.

Si loo wanaajiyo waajibaadka maxkamadda ee ah in ay bixiso adeegyo hufan, waxaa xog la isku weydaarsaday shaqaalaha gudaha iyo dibadda. Waxa kale oo cad in ay qabteen hawlo shaqo oo dhinaca xidhiidhka dadweynaha ah, isla markaana ay xog is dhaafsadeen shakhsiyaad, kooxo, ururo iyo guud ahaan muwaadiniinta u baahan adeeg garsoor.

Maxkamadaha Xiriirka Gudaha Maxkamadaha ayaa wada hadalo la yeeshay garsoorayaal, khabiiro, iyo xirfadlayaal heer walba ah si kor loogu qaado wacyiga ujeedada soo celinta kalsoonida dadweynaha.

Wadahadalladani waxay siinayaan fursad lagu caddeeyo sababaha ku qanacsanayn la'aanta macmiilka adeegyada ay bixiso maxkamadaha iyo kalsoonida oo sii xumaanaysa muddo ka dib. Sidoo kale, wareysiyo iyo dukumeentiyo lala yeeshay saraakiisha xiriirka dadweynaha ee Maxkamadda Sare ee Federaalka ayaa lagu ogaan karaa dhageysiga dacwadaha maxkamadda ee socda ee ku saabsan arrimo sharci oo kala duwan iyo bixinta adeegga maxkamadda.

Dhanka xiriirka dibadda, maxkamadda sare ee federaalka ayaa wareysiyo xiriir ah la yeelatay warbaahinta gudaha, iyadoo kor u qaadaysa wax ka bedelka maxkamadda. Arrintaas oo ay maxkamaduhu u suurta-gashay inay soo celiyaan kalsoonidii luntay ee bulshada qaybaheeda

¹¹ Bayaaka Lr. 1234/2013.

kala duwan; Qareennada: Waxaa la abaabulay la-tashi qareenno iyo ururrada bulshada rayidka ah. ¹¹ Waxaa doodo lala yeeshay ka qaybgalayaasha si ay si fiican u fahmaan mashaakilaadka ka jira maxkamadaha iyo sidii gacan looga geysan lahaa xallinta dhibaatooyinka.¹²

Waxa kale oo barbar socday dhacdooyinka iyo hawl-qabadyada ka socda maxkamadaha iyo weliba waxqabadkooda war-saxaafadeed; Wareysiga: Warbixinno iyo tixraacyo ayaa la sameeyay iyadoo la adeegsanayo baraha bulshada iyo warbaahinta caadiga ah (idaacadaha, telefishanka, iyo wargeysyada) si loo faafiyo macluumaadka dadweynaha. Sidoo kale, waxaa socda dadaallo lagu doonayo in sawir wanaagsan laga yeesho maxkamadaha, iyadoo beesha caalamka loo gudbinayo warbixin ku saabsan isbedelka xilligan ka jira maxkamadaha federaalka.

Waxaa lagu dadaalay in la siiyo kaalmo sharci oo lacag la'aan ah xagga dirida iyo ka jawaabista xadgudubyada ku saleysan jinsiga. Si loo fududeeyo hay'adeynta arrimaha jinsiga, waxaa la diyaariyay fikradda guud ee jinsiga iyo buug ka mid ahaanshaha jinsiga oo gacan ka geysan doona in arrinta si joogto ah looga hirgeliyo machadka, waxaana loo qeybiyay dhammaan hay'adaha ay khuseyso ee hay'adda.

Marka la eego dib-u-habaynta maxkamadaha ee kor ku xusan, waxaa suurtagal ah in la arko in maxkamaduhu ay sameeyeen waxoogaa horumar ah tan iyo 2010, laakiin natiijooyinka dib-u-habeynta maxkamaddu isla markiiba ma muuqdaan. Waxay u baahan tahay in ay ka qaybqaataan qaybaha kale ee ay khusayso iyo bulshada, taasna laguma guulaysan karo muddo kooban, gaar ahaan iyadoo ay weli harsan tahay hawlo lagu xaqiijinayo madaxbannaanida garsoorka. Haddii aysan jirin wax tallaabo ah oo la taaban karo oo ku saabsan isla xisaabtanka.

Marka la eego dib-u-habaynta maxkamadda sare, waxaa suurtagal ah in la arko in maxkamaduhu ay sameeyeen waxoogaa horumar ah tan iyo 2010, laakiin natiijooyinka dib-u-habeynta maxkamadda isla markiiba ma muuqdaan. Waxay u baahan tahay in ay ka qaybqaataan qaybaha kale ee ay khusayso iyo bulshada, taasna laguma guulaysan karo muddo kooban, gaar ahaan iyadoo ay weli harsan tahay hawlo lagu xaqiijinayo

¹² Maxkamadda Sare ee Federaalka, Xaaladda Hadda iyo Mustaqbalka Garsoorka, tahsaas 2012 Bogga 7

madaxbannaanida garsoorka. Haddii aysan jirin tallaabo la taaban karo oo isla xisaabtan la mid ah.

Qodobada wada hadalka

- Maxaa faahfaahin ah oo la sameeyay si loo soo celiyo kalsoonida shacabka ee maxkamadaha tan iyo 2010? Ma aaminsantahay inuu jiro isbedel laga soo bilaabo 2003 ilaa 2010? Sharax adigoo is barbar dhigaya bandhigyada, haddii ay jiraan

Cutubka Labaad

Dib u habaynta maxkamadaha iyo xuquuqda aadanaha

Sida ay tahay in maxkamaduhu ay ixtiraamaan xuquuqul insaanka marka ay fulinayaan awoodahooda hay'ad dawladeed, ayay sidoo kale masuul ka yihiin ilaalinta xuquuqahaas marka uu qof kale ku xad-gudbo. Sida la wada ogsoon yahay, xuquuqal insaanku waa xuquuq aasaasi ah oo ay tahay in lagu xisaabtamo marka la samaynayo ama la hirgelinayo barnaamij kasta oo dib u habayn ah. Tababare dhameystay tababarkan:-

- Wuxuu aqoonsanayaa xuquuqda gaarka ah ee ay tahay in dadka naafada ahi ay ku yeeshaan maxkamadda.
- Wuxuu qiimeeyaa heerka wax ka bedelka maxkamadaha ee dhanka ilaalinta xuquuqda dadka naafada ah.
- Wuxuu aqoonsadaa waxa ay yihiin xuquuqda jinsiga.
- Wuxuu fahamsan yahay waxa ay ka dhigan tahay xorriyadda garsoorka.
- Wuxuu falanqeeyaa saamaynta madaxbannaanida garsoorku ku leedahay muuqaalka guud ee maxkamadaha.
- Wuxuu qiimeeyaa doorka garsoorku ku leeyahay dib-u-habaynta maxkamadaha.
- Wuxuu og yahay saamaynta ay hab-dhaqanka garsoorayaashu ku yeelanayaan hannaanka cadaaladeed ee guud.
- Wuxuu leeyahay faham ku saabsan maxkamadaynta cadaalad ah.

2.1. Xuquuqda Naafada iyo Dib u habaynta maxkamadaha

Sababaha loogu diido naafada inay helaan adeegyada maxkamadaha ee ku habboon waxa loo qaybin karaa saddex qaybood oo waaweyn: Kow, sharciyada, siyaasadaha iyo habraacyada waxay mamnuucayaan naafada inay ka qaybqaataan. Marka labaad, waxaa jira helitaan ku filan oo ku saabsan macluumaadka baahiyaha gaarka ah ee dadka naafada ah, sida la'aanta luqadda dhegoolaha ee turjubaanka, la'aanta goobta iyo nooca shaqada ee qol kasta oo maxkamad ah, iyo saddexaad, oo la xidhiidha helitaanka jireed iyo ku habboonaanta dhismaha dhismaha iyo Xafiisyada kale. Waxa aanu gelin karnaa qolka maxkamadda, qolka maxkamadda, qolka maxkamadda, musqulaha iyo tas-hiilaadka kale ee ku habboon naafada.

Axdiga Xuquuqda Dadka Naafada ah waxa uu dhigayaa in dadka naafada ah, sida dadka kale, ay helaan caddaalad, si toos ah ama si dadban, xagga maamulka caddaaladda. Si qodobbada

heshiiskan caalamiga ah loo dhaqan geliyo, ummaduhu waa inay u hoggaansamaan qodobbada heshiiskan ama u fasiraan si waafaqsan heshiiskan.

Marka waddan uu sameeyo oo uu fuliyo shuruuc iyo ku dhaqmo si loo hubiyo in dadka naafada ah ay helaan caddaalad, waxaa muhiim ah in la maqlo codadka bulshooyinkaas iyo in la hubiyo in ay ku lug leeyihiin ururada abaabulan marka sharciyada la soo saaro. Marka sharciyada iyo siyaasadaha ay waafaqsan yihiin Axdiga Caalamiga ah ee Xuquuqda Dadka Naafada ah (CRPD), NGO-yada ka shaqeeya xuquuqda dadka naafada ah, garsoorayaasha, iyo bulshada maxkamadaha waxay u baahan yihiin inay helaan tababar joogto ah oo joogto ah. Maxkamaduhu waa in ay door hoggaamineed ka qaataan hagidda iyo hirgelinta barnaamijkan. Wadankeena Itoobiya ayaa aqbalay isla heshiiska caalamiga ah.

Barnaamijka dib u habaynta Maxkamadaha Itoobiya ayaa ka mid ah 16-kii mashruuc ee dib u habaynta Maxkamadaha ee la sameeyay intii u dhaxaysay 2003 ilaa 2010, gaar ahaan dhinaca baahiyaha gaarka ah iyo helitaanka cadaalada dadka naafada ah, waxaanu qayb ka yahay mashruuc dhinacyo badan leh oo lagu balaadhinayo laguna xoojinayo fulintiisa. Daraasaduhu waxay muujinayaan inuu yahay mashruuc aan loo beddelin ganacsi rasmi ah.

Xataa wixii ka dambeeya 2011, marka laga reebo shaqaaleysiinta iyo isbeddellada kale ee yar yar, waxtarka shaqada si loo helo caddaalad ay helaan dadka naafada ah waa su'aal la iska waydiin karo oo aan u beddelin nidaam rasmi ah. Warbixintii Maxkamadda Sare ee Federaalka 2012 si cad uma sheegin in wax shaqo ah laga qabtay arrintan.

Haddaba, marka la eego ku dhawaaqida iyo shuruucda kale ee lagu soo rogay Itoobiya, iyo heshiisyada caalamiga ah iyo heshiisyada ay la gashay, helitaanka caddaaladda dadka naafada ah, gaar ahaan maxkamadaha, waa mid aad u yar marka loo eego shuruucda iyo siyaasadda. lagu yidhi

Su'aasha wada Xaajoodka

- Ma rumaysan tahay in wax ka beddelka maxkamaddu ay tahay mid lagu xisaabtamayo baahiyaha gaarka ah ee dadka naafada ah? Hadday haa tahay, sidee? Maya. Sheeg bandhigyada
- Maxkamadaha Itoobiya oo ay heli karaan Naafada Hadday haa tahay, sidee? Maya. Sheeg bandhigyada.

2.2. Nidaamka Jinsiga iyo Dib u habaynta maxkamadaha

Sinnaanta haweenku waa qayb ka mid ah xuquuqul insaanka mana aha mid ku kooban shaqada guriga ee hal waddan; Taasi waxay keentay in arrinta jinsiga ay soo jiidato indhaha beesha caalamka. Si loo joojiyo takoorka ka dhanka ah haweenka, xuquuqda haweenka waxaa lagu qeexay dhowr heshiis oo caalami ah. Sida ku cad Axdiga Qaramada Midoobay, ujeedada ugu weyn ee Qaramada Midoobay waa xoojinta iyo tayeynta iskaashiga caalamiga ah si xuquuqul insaanka iyo xorriyaadka aasaasiga ah, iyadoo aan loo eegin jinsiyad, luqad, jinsi, iwm, loo gaaro iyada oo aan la takoorin. Baaqa Caalamiga ah ee Xuquuqul Insaanka waxa kale oo uu dhigayaa in dhammaan bini'aadamku ay dhasheen iyagoo xor ah oo ay u siman yihiin sharaf iyo xuquuq. Qodobka 16-aad waxa kale oo uu dhigayaa in guurku uu ku salaysnaado rabitaanka labada qof ee isqaba iyo in haweenku is guursadaan iyagoo xor ah.

Axdiga Caalamiga ah ee Xuquuqda Madaniga iyo Siyaasadda ayaa aqoonsan takoorka ku saleysan jinsiga wuxuuna ugu baaqayaa dowladaha xubnaha ka ah inay qaadaan tillaabooyinka ku habboon si loo hubiyo in xuquuqda haweenka si buuxda loo ixtiraamo. Iyadoo la tixraacayo qodobka 3-aad ee heshiiska, dowladaha xubnaha ka ah waxay mas'uul ka yihiin inay hubiyaan in ragga iyo dumarka ay ku raaxaystaan xuquuqda madaniga ah iyo kuwa siyaasadeed ee ku cad dukumentiga; Qoddobka 23-aad ee axdigu waxa kale oo uu dhigayaa in guurku ku salaysnaado doonista iyo rabitaanka lammaanaha oo keliya iyo in haweenku xuquuq la siman yihiin ragga inta uu guurku dhacayo iyo inta uu guurka ka baxayo.

Axdiga Caalamiga ah ee Xuquuqda Dhaqaalaha, Bulshada iyo Dhaqanka, iyo sidoo kale Axdiga Caalamiga ah ee Xuquuqda Madaniga iyo Siyaasadda, wuxuu siinayaa wadamada xubnaha ka ah mas'uuliyadda xaqiijinta xuquuqda siman ee haweenka sida ku cad qodobka 3. Qodobka 7aad waxa uu dhigayaa in haweenka loo siman yahay, mushahar isku mid ah oo la mid ah shaqada, iyo xaalado shaqo oo wanaagsan. Sidoo kale, qodobka 10-aad waxa uu dhigayaa in haweenku ku leeyihiin xuquuq la mid ah tan ragga iyo in ay xaq u leeyihiin daryeel caafimaad. Axdigan ku saabsan ciribtirka nooc kasta oo takoorid ah oo ka dhan ah haweenka, oo aan ahayn xisbi, aan ahayn xisbi, aan ahayn xisbi, aan ahayn xisbi, aan ahayn xisbi, laakiin aan ahayn xisbi, laakiin aan la aqbali karin, oo aan la aqbali karin. mid aan xisbi ahayn, oo aan xisbina ka tirsanayn, oo aan xisbina ka tirsanayn, oo aan xisbina ka tirsanayn.

Qodobka 35-aad ee Dastuurka DFS waxa uu dammaanad qaadayaa Xuquuqda Aasaasiga ah ee Haweenka, oo ay ku jirto xaq ay u leeyihiin in ay ka faa'iidaystaan tallaabooyinka

taakulaynta ah, ka ilaalinta dhaqamada xunxun, ka-qaybgalka siyaasadda, barnaamijyada iyo istaraatiijiyadaha dalka iyo dhaxalka. Xuquuqda maamulka iyo wareejinta lahaanshaha. xaqa shaqo, iyo xaqa daryeelka caafimaadka ayaa ugu muhiimsan, waxaana la sameeyay shuruuc badan si loo fuliyo xuquuqahan; Waxaa sidoo kale la sameeyay dadaallo lagu doonayo in wax looga beddelo sharciyada jira si wax looga qabto khilaafaadka ku saleysan jinsiga. Intaa waxaa dheer, Itoobiya waxay aqbashay inta badan heshiisyada kor ku xusan. Guud ahaan, waxa aan kor ku soo xusnay in Itoobiya ay marayso marxalad dhiirigalin ah oo dhanka siyaasadda ah iyo qaab-dhismeedka sharci ee ilaalinta xuquuqda siman ee haweenka.

Runtii marka la eego shuruucda iyo siyaasada dalkeena, xaqiijinta xaquuqda dumarka oo kaliya ma horseedi karto in la ogaado in xuquuqda dumarka Itoobiya ay dhab tahay. Taas beddelkeeda, dhammaan hay'adaha dawladda, daneeyayaasha iyo bulshada guud ahaan waa in ay aqoonsadaan oo ay kaalintooda ka qaataan sidii loo heli lahaa xuquuqaha haweenka iyo sinnaanta Marka aan u nimaadno maxkamadaha, annaga oo ka mid ah dowladda, waxaa xil ka saaran yahay in haweenkaas xuquuqdooda la dhowro, si ay uga shaqeeyaanna ay u diyaariyaan oo ay hirgeliyaan barnaamij dib-u-habeyn maxkamadeed oo waafaqsan. xeerarka caalamiga ah iyo kuwa Itoobiya ee kor ku xusan.

Dhanka dib u habeynta Maxkamadaha, waxaa la sameeyay barnaamijyo kala duwan oo lagu soo bandhigayay mudadii u dhaxeysay 2010-2010, iyadoo la og yahay in la sameeyay mashruuc balaadhinta iyo xoojinta xuquuqda haweenka oo dhinacyo badan leh. Mashruucu waxa kale oo uu xooga saarayaa baahida loo qabo in la hubiyo in siyaasadaha iyo habraacyada ay fuliyaan maxkamaduhu si loo xaqiijiyo sinnaanta jinsiga ay ku xisaabtamaan sinnaanta haweenka. Haddaba, warbixinnada shaqo ee sannadlaha ah ee maxkamadda ayaa tilmaamaya in maxkamaddu ay awood u yeelatay inay bulshada siiso tababarro wacyi-gelin ah oo ku saabsan xuquuqda haweenka, sababaha keena tacadiyada iyo xallinta Arrin taas la xiriirta, waxaa la sameeyay liis hubin waxaana la sameeyay nidaam kormeer iyo qiimeyn ah.¹³

Tababarro kala duwan oo xagga farsamada gacanta ah iyo fursado waxbarasho ayaa la bixiyay si loo xoojiyo hoggaamiyayaasha haweenka, loogana dhigo hoggaanka; Maalinta

¹³ Maxkamadda Sare ee Federaalka, Xaaladda Hadda iyo Mustaqbalka Garsoorka, , tahsaas 2012 Bogga 12

¹⁴ Raad-raac Bogga 12

Rabshadaha La-dagaalanka Jinsiga iyo Maalinta Rivan White, Maalinta Haweenka Adduunka, waxaa xusa oo xusa shaqaalaha.¹⁴

Marka ay timaado xog ururinta iyo habaynta shaqaalaha, waxay ahayd mid xasaasi u ah jinsiga.¹⁵

Tan iyo sanadkii 2010-kii, Hoggaanka Arrimaha Haweenka iyo Dhallinyarada ee Maxkamadda Sare ee Federaalka ayaa tababaro kala duwan oo wacyigelin ah siinayay garsoorayaasha iyo shaqaalaha kale si loo hubiyo in haweenka xuquuqdooda loo sugo si waafaqsan dastuurka iyo shuruucda kala duwan. Diyaarinta buug-gacmeedka ka mid noqoshada jinsiga oo u qaybiya hay'adaha ay khusayso ee machadka; Wuxuu kaloo sameynayaa waxyaabo kale. Dhanka kale, inkastoo ay xoogaa horumar ah laga sameeyay shaqada maxkamadaha ee xadgudubyada ku saleysan jinsiga, inta badan garsoorayaasha khibrad yar ayay u leeyihiin wax ka qabashada xadgudubyada ku saleysan jinsiga; Sababo la xiriira dib u dhaca ku yimid cadaaladda, kala duwanaanshiyaha hanaanka go'aan qaadashada mararka qaar, iyo isfaham la'aanta dhanka Garsoorayaasha qaar ayaa keentay in dib u habeynta Maxkamadaha ay aheyd mid dhexdhexaad ka ah jinsiga, balse kuma filna.

Su'aasha wada Xaajoodka

- Waa maxay caqabadaha hortaagan xuquuqul insaanka ku salaysan jinsiga ee Itoobiya? Soo jeedi xal?
- Sharax waa maxay qaab-dhismeedka sharci ee dalkeena ka jira si looga hortago xadgudubyada ka dhanka ah haweenka?

Waxaa la rumeysan yahay in si loo xaqiijiyo in kuwa aan kor ku soo xusnay iyo kuwa kale ee xuquuqul insaanka lagu ilaaliyo iyada oo loo marayo maxkamadaha, waa in la fuliyo mabaadi'da soo socota oo lagu daro barnaamijyada dib-u-habeynta maxkamadaha. Marka la eego, waxaa habboon in la tixgeliyo mabaadi'daas.

17 Raad-raac xausuuqorka qiriiga ee 16 Bogga 50

18 Raad-raac Bogga 50

2.3. Geedisocodka Maxkamadaynta Cadaaliga ah

Marka laga soo tago in la meel mariyo xuquuqul insaanka ee dadka ku nool waddan ay heleen oo sharciga aqoonsan yahay, waa in maxkamadaha ay si sax ah u fuliyaan mabda'a ah in ay helaan garsoor cadaalad ah si loo xaqiijiyo in ay maxkamaduhu dammaanad qaadaan. Xuquuqda aasaasiga ah ee dacwad cadaalad ah waa xuquuqda sinnaanta, kaas oo uu dammaanad qaadayo Qodobka 14 (1) ee Axdiga Caalamiga ah ee Xuquuqda Madaniga iyo Siyaasadda. Qoddobka 26-aad ee isla axdigu waxa uu dhigayaa in dadka oo dhami ay u siman yihiin sharciga hortiisa oo ay xaq u leeyihiin iyada oo aan la takoorin in loo siman yahay ilaalinta sharciga.

Sida ku cad qodobka 25 ee dasduurka EFDR, dhammaan dadka waa u siman yihiin sharciga; Waxaa si isku mid ah u ilaaliya sharciga iyada oo aan la takoorin. Marka la eego, dhammaan dadka, iyada oo aan loo eegin jinsiyad, dhalasho, dhalasho, midab, jinsi, luqad, diin, siyaasad, asal bulsho, hanti, jinsi ama xaalad kale, waxay xaq u leeyihiin inay helaan ammaan sharci oo siman oo la taaban karo.

Marka qofka lagu soo oogo dacwad ciqaabeed ama dacwad madani ah, dhammaan dhinacyadu waxay xaq u leeyihiin in loola dhaqmo si cadaalad ah sida ku cad xeerka nidaamka madaniga ah iyo xeerka ciqaabta iyo shuruucda kaleba. in la ixtiraamo oo dhageysiga dacwada loo qabtaa hab u furan dadweynaha.

Waa in la helo maxkamad cadaalad ah oo ku salaysan dhawr arrimood iyo yoolal, kuwan soo socda ayaa ah kuwa ugu waaweyn. Hal sabab ayaa ah in loo isticmaali karo ka hortagga xadgudubyada xuquuqda aadanaha; Midda labaad, waxay ka qaybqaadataa ka-hortagga ku-takri-falka caddaaladda ee dacwadaha ciqaabta iyo kuwa madaniga ah, iyo ka ilaalinta dadka aan waxba galabsan ee caddaalad-darrada ah. Sababta saddexaad ayaa ah in ay suurtoagal tahay in la magdhabo waxyeelada ka dhalatay xadgudubyada xuquuqul insaanka, malaha duruufaha aan kor ku soo sheegnay awgeed.

In la is weydiiyo dhexdhexaadnimada iyo madax-bannaanida garsoorka; La'aanta qareenka difaaca ee ay dowladdu magacawdo, marka laga reebo kiisaska dambiyada culus qaarkood; Ka soo muuqashada kuwa diidan dhageysiga shaqsiga; Turjubaanka luqadda dhegoolaha oo aan ku filnayn; Waxa kale oo lagu soo gunaanadi karaa in la'aanta xarumaha maxkamadaha ay ka mid tahay caqabadaha ugu waaweyn ee hortaagan in dalkeennu si cadaalad ah loo xukumo.

2.4. Xorriyadda garsoorka

Fikirka sharciga ah ee casriga ah, fikradda madax-bannaanida garsoorku kuma jiraan kaliya garsoorayaasha laakiin sidoo kale maxkamadaha sida hay'adaha.¹⁶

Aragtida madaxbannaanida garsoorku waxa loo fasiraa hab ku habboon soo jeedinta qodobkan. Waxay u baahan tahay in aynu haddaynu nahay maxkamadaha hay'adaha, xorriyadda maamulidda garsoorayaasha iyo shaqaalaha taageerada. Caddaynta iyo habka go'aan qaadashada waxay u baahan yihiin in laga xoroobo saamaynta iyo cadaadiska hay'ad dawladeed, mas'uul ama qof kasta, marka laga reebo sharciga khuseeya, taas oo macnaheedu yahay in garsoorayaasha iyo shaqaalaha taageeraba ay helaan xorriyad ay ku maamulaan hay'adaha maxkamadaha.¹⁷ Tan waxaa ka mid ah qorista, magacaabista, bedelka, dalacsiinta, anshaxa, cayrinta garsoorayaasha iyo xoriyada lagu ogaanayo faa'iidooyinka garsoorayaasha. Waxa ka mid ah dhammaan xorriyadda lagu maamulayo miisaaniyadda iyada oo aan la faragelin hay'adaha fulinta ka dib marka la ansixiyo miisaaniyadda loona gudbiyo hay'adda ay khuseyso si loo ansixiyo.¹⁸

Maxkamad madax-bannaani waa qayb aasaasi ah oo ka mid ah sarreynta sharciga, waana shardi u ah nidaamka dimuqraadiga ah. Xaqiiqda ah in xuquuqaha aasaasiga ah iyo xorriyaadka ay ku qoran yihiin dastuurka ama sharci kale ma dammaanad qaadi karto dammaanad qaadka xuquuqda lafteeda.¹⁹ Si xuquuqahaas loo helo waa in la helaa garsoor madax-banaan iyo garsoorayaal madax-banaan.

Maxkamad madaxbannaan ma dammaanad qaadi karto xuquuqda aasaasiga ah ee aadanaha. Sareynta sharciga lama dhisi karo maxkamad la'aanteed oo xallin karta khilaafaadka u dhexeeya muwaadiniinta iyo dawladda iyo weliba dadka dhexdooda si dhexdhexaad ah oo aan eex lahayn. Sharci la'aanteed, dhisidda nidaamka dimuqraadiga ah iyo maamul wanaag

¹⁹ Machadka Tababarka iyo Cilmi-baarista Sharciga ee Federaalka, 2011 Sahanka Horumarinta Barnaamijka Cadaaladda Bogga 50

²⁰ Raad-raac Bogga 11

²¹ Raad-raac

²² Raad-raac bogga 13

²³ Machadka Tababarka iyo Cilmi-baarista Sharciga ee Federaalka, 2011 Sahanka Horumarinta Barnaamijka Cadaaladda Bogga 13

²⁴ Raad-raac

²⁵ Raad-raac

²⁶ Raad-raac

²⁷ Raad-raac

ma hirgalaan.²⁰ Nabad iyo horumar waara lama hubo. Madaxbanaanida garsoorku waa saldhiga maalgashiga iyo kobaca dhaqaalaha. Aasaaska madax banaanida garsoor ee dalka waxay muhiim u tahay dadweynaha iyo maalgashadayaasha si ay ugu kalsoonaadaan maxkamadaha iyo garsoorayaasha. Haddaba, waxa aan shaki ku jirin muhiimadda ay leedahay madaxbannaanida garsoorka.²¹

Su'aashu waxay ku jirtaa baaxadda iyo ku dhaqanka madaxbannaanida garsoorka. Marka la eego madax-bannaanida garsoorka: Faahfaahinta shuruudaha madax-bannaanida garsoorka, xalalka la heli karo iyo xeeladaha ay raacayaan dalalku waxay ku qoran yihiin qoraallo caalami ah, kuwaas oo u badan:- Mabaadi'da Qabyo Qoraalka Maxkamadda Qaramada Midoobay: Heerarka ugu yar ee Ururka Qareenada Caalamiga ah ee madax-banaanida garsoorka, Baaqa Caalamiga ah ee Cadaalada, Baaqa Caalamiga ah ee Cadaalada, iyo Baaqa Caalamiga ah ee Xoriyada iyo Dhexdhexaadnimada Maxkamadaha.²² In kasta oo dukumentiyadan caalamiga ahi aanay ahayn kuwo si toos ah u khuseeya dalkeenna, haddana waxa ku jira fikrado uu waddan kastaa u isticmaali karo ilaalinta madaxbannaanida maxkamadaha.²³

Talaabada ugu horeysa ee madax banaanida garsoorka waa in la ilaaliyo sharciga. Dalal badan ayaa aqoonsaday oo dhowray mabda'a xorriyadda garsoorka.²⁴ Sidaas darteed, waxay dastuurkooda ku soo dareen dammaanad qaadka muddada garsoorayaasha, magacaabista, xil ka qaadista iyo arrimo kale. Haddaba, qodobka 78-aad ee dastuurka EFDR ayaa dhigaya in la sameeyo garsoor madax-bannaan, waxaana qodobka 79-aad uu dhigayaa in garsoorku uu ka madax-bannaan yahay hay'ad dowladeed, awood iyo saameyn kale. Garsoorayaashu waxay xor u yihiin inay gutaan waajibaadkooda garsoor; Waxa uu arkayaa in aan loo hogaansanayn wax aan sharciga ahayn.²⁵

Qodobka 79-aad farqadiisa 4-aad iyo 5-aad ee Dastuurka FDRE ayaa qeexaya heerka hawlgabka garsoorayaasha, waxaana qodobka 76(6) uu dhigayaa in maxkamaduhu ay miisaaniyada maamulka garsoorka u gudbiyaan Golaha Wakiilada; Marka la ansixiyo, waxay maamuli doontaa miisaaniyadda. Wuxuu dhisay Gole Garsoor oo ka shaqeeya arrimaha kale

²⁸ Xarunta Tababarka Xirfadlayaasha Garsoorka ee Federaalka, Module Tababarka Bogga 28

²⁹ Raad-raac

³⁰ Raad-raac

ee maxkamada iyo liiska garsoorayaasha. Taasina waxay ku tusinaysaa in Dastuurka FDRE uu si fiican u aqoonsan yahay sareynta sharciga.

Dhanka dhaqangelinteeda, dastuurku waxa uu dhigayaa in maxkamaduhu ay si madax bannaan u ansixiyaan, una maamulaan miisaaniyadda, balse sannadkii 2012-kii maxkamadaha federaalku si toos ah ugumay soo gudbin miisaaniyadahooda Golaha Wakiillada, taas oo saamayn taban ku yeelatay madax-bannaanida hay'adaha dawladda.

Marka loo eego halbeegga caalamiga ah ee xorriyadda garsoorku, waa in aanay garsoorayaashu u guurin meel ilaa meel oggolaansho la'aan, marka laga reebo habka caadiga ah ee wareejinta. Taas oo ah in baqdin laga qabo in meel kale loo wareejiyo uu sidan oo kale garsooruhu ugu sheego, si aanay u dhicin xaalad uu go'aan sharci darro ah qaadan karo.²⁶ Wareejinta garsoorayaasha waa in lagu saleeyaa sabab cad oo sharciga waafaqsan. Kobaca garsoorayaashu waa in ay ku salaysnaadaan shuruudo ujeedo leh, gaar ahaan kartida, shakhsiyadda, iyo waayo-aragnimada. Mabda'a madaxbannaanida garsoorku wuxuu u baahan yahay in sharcigu si cad u sheego sida iyo heerarka horumarka lagu gaari karo.²⁷ Haddaba, marka la eego xaaladda dalkeenna, awoodda garsoorayaasha ee go'aan ka gaarista xil wareejinta garsoorayaasha heer federaal iyo heer gobol waa arrin u taalla maamulka garsoorayaasha. Si kastaba ha ahaatee, ma jiraan sharciyo ku saabsan sababta wareejintu ay tahay inay dhacdo iyo wakhtiga. Ma jirto shuruud sharci oo cad oo korriin ah.

Haddaba, waxa aan kor ku soo xusnay in madax-bannaanida garsoorku ay tahay arrin dastuuri ah oo la aqoonsan yahay, hase yeeshee waxa inoo hadhsan sidii loo heli lahaa madax-bannaanida garsoorka.

Su'aasha dooda - Waa maxay dhibaataada haysata madax-bannaanida garsoorka? Si faahfaahsan uga wada hadal. (12 daqiiqo)

2.5. Xaalada Anshaxa Garsoorayaasha

Garsoorayaashu waa inay si xor ah u gutaan waajibaadkooda; Taas macnaheedu maaha in aanay saamayn ku yeelan xadgudub kasta oo gudaha iyo dibadda ah oo aan ahayn sharciga. Taas macnaheedu maaha in aanay iyagu masuul ka ahayn waxay samaynayaan.²⁸

³¹ Raad-raac

³² Xarunta Tababarka Xirfadlayaasha Garsoorka ee Federaalka, Module Tababarka Bogga 34

³³ Raad-raac

³⁴ Raad-raac

Dabeecadda garsoorku waxa ay u baahan tahay dhexdhexaadnimo, daacadnimo, hawl-karnimo, daacadnimo iyo dareen adeeg bulsho.²⁹ Si kastaba ha ahaatee, fikirkan iyo mabda'a ka baxsan, garsoorayaasha ka hawlgala maxkamadaha hay'adaha dawladda waxay waajibaadkooda u gudan karaan dano guud; Waxaad jebin kartaa sharciga; Waxa laga yaabaa inay kor u qaadaan danahooda iyo aragtidooda siyaasadeed, way kala eexan karaan; Waxa laga yaabaa inay ogolaadaan musuqmaasuqa inuu saamayn ku yeesho go'aanadooda. Waxaa laga yaabaa in ay si hufan u gudan waayeen shaqadooda. Guud ahaan garsoorayaashu waxa ay noqon karaan eex iyo musuq-maasuq haddi aanu jirin nidaam lagu xaqiijinayo hab-dhaqanka wanaagsan ee garsoorka.³⁰

La xisaabtanku waa mid ka mid ah mabaadi'da dastuuriga ah ee aasaasiga ah ee ku cad Dastuurka FDRE. Waxaa xusid mudan in inta badan qodobada dastuurka ee la xiriira madax banaanida garsoorka ay yihiin kuwa lala xisaabtami karo. La xisaabtanku waa astaan gaar ah oo dimoqraadiyad ah. Mabda'a isla xisaabtanku waa mabda' khuseeya dhammaan saddexda waaxood ee dawladda, waana in lagu dhaqmaa. Maxkamadaha iyo garsoorayaasha aan shaqadooda gudan waxay khatar ku yihiin dimuqraadiyadda iyo dawlad wanaaga.³¹

Awoodda maxkamadaha iyo garsoorayaashu waa awoodda dadka. Mid ka mid ah dariiqo ay dadku u adeegsadaan madax-bannaanidooda waa iyada oo loo marayo wakiillada. La xisaabtanka dadweynaha ee maxkamadaha iyo garsoorayaasha waxaa xaqiijiya sharci-dejinta.³² Dalka Itoobiya, garsoorayaasha waxaa loo magacaabaa heer federaal iyo heer dowlad goboleed, heer federaal waxaa loo magacaabayaa golaha shacabka ee federaalka, heer dowlad goboleedna waxaa loo magacaabayaa golayaasha dowlad goboleedyada. Sidaas darteed, Golaha Shacabka waxa uu dusha kala socdaa hab-dhaqanka garsoorayaasha maxkamadaha federaalka, golayaasha dowlad-goboleedyadana waxa ay dusha kala socdaan hab-dhaqanka garsoorayaasha dowlad-goboleedyada, iyaga oo meesha ka saaraya magacaabista garsoorayaasha haddii ay dhacdo fal-dambiyeed aan la cafin karin.³³ Golayaashani waxay kormeeri karaan maxkamadaha iyagoo ku salaynaya miisaaniyada iyo warbixinnada hawlaha maxkamadaha.³⁴

³⁵ Xarunta toobabarka xirfadlayaasha caddaalada ee heer fadaraal ,Buuga toobabarka boggiisa 39-raac

³⁶ Raad-raac

³⁷ Xarunta toobabarka xirfadlayaasha caddaalada ee heer fadaraal ,Buuga toobabarka boggiisa 39

³⁸ Raad-raac

³⁹ Raad-raac

⁴⁰ Raad-raac

Garsoorayaasha, sida shaqaale kasta oo kale oo rayid ah iyo shaqaale dawladeed, waxaa lagu soo oogi doonaa dembi dembi haddii lagu helo dembi; Marka dembi lagu helo, waa la ciqaabaa. Garsoorayaashu waa inaysan ku takri falin awooddooda; Garsoorayaashu waa adeegayaal dawladeed ee maaha adeegayaal.³⁵ Waa inay Garsoorka u adeegsadaan inay dadka ugu adeegaan, oo aanay ilaawin daqiiqad in aanay dano gaar ah u adeegsan. Iyadoo taas la xasuusan yahay, garsoorayaasha ku xad-gudbaya karaamada garsoorka ee iibinta iyo beddelka caddaaladda ee danta garsoorku maaha in shaqada laga eryo oo keliya ee waa in lagu soo oogo dambiyo.³⁶ Dembiyada noocan oo kale ah, maxkamaduhu waa inay qaadaan tillaabo kale oo anshaxeed ah oo ay xaqiijiyaan mabda'a la xisaabtanka garsoorka.

Su'aasha wada Xaajoodka

Waa maxay dhibaataada akhlaaqda ee garsoorayaasha ee wiiqaya kalsoonida shacabka ee maxkamadaha? waayo? (10 daqiiqo)

Garsoorayaasha ayaa mas'uuliyad ka saaran tahay inay hagaan oo ay ka garnaqaan xuquuqda aadanaha ee dhinacyada. Shaki kuma jiro in ay tahay in la helo hab-dhaqan garsoor iyo garsoor wanaagsan si loo helo cadaalad aan eex, hufan, dheeli tiran oo hufan.

Arrinkan, waa in la diyaariyaa xeer-hoosaad qeexaya hab-dhaqanka anshaxa ee ay tahay in garsoorayaashu ku dhaqmaan iyo waajibaadka ka saaran garsoorayaasha. Garsoorayaasha waxay u baahan yihiin in la siiyo dukumeenti ka kooban isla mabaadi'da anshaxa iyo waajibaadka la xiriira.

Sidoo kale waa in la horumariyaa tababaro ku saabsan xeerka anshaxa garsoorayaasha, isla markaana la sameeyo hawlo wacyigelin ah. Waxa muhiimka ah, oo laga yaabo inay ugu muhiimsan tahay, waa in garsoorayaashu ay si toos ah ugu lug yeeshaan xeerka anshaxa. Sidan oo kale waa in xeer-hoosaadka ay garsoorayaashu ka warqabaan kana qaybqaataan in lagu dhaqo maxkamadaha oo haddii si sax ah loo fuliyo awood u yeelanaya soo celinta kalsoonida maxkamadaha.

Garsoorayaasha ayaa lagu soo oogay dambiyo anshax mar ah markii lagu helay inay ku xad-gudbeen xeerka anshaxa iyo maamul wanaagga iyo go'aan qaadashada; Haddii lagu helo dambi ku filan oo ay ku beenin karaan eedeymaha, waa in lagu ciqaabaa sida uu qabo Xeerka Anshaxa iyo Anshaxa.

⁴¹ Raad-raac

Isla xisaabtanku waa mid ka mid ah mabaadi'da aasaasiga ah ee dastuuriga ah ee ku qeexan Dastuurka EFDR, anshaxuna waa mid ka mid ah mabaadi'da loo dejiyay si taas loo xaqiijiyo. Waxa ku filan in la eego qodobada 79 (4) iyo 81 (6) ee Dastuurka. Dastuurku waxa uu si cad u qeexayaa in Golaha Garsoorku uu awood u leeyahay in uu ku xukumo ciqaabta ka dhanka ah garsoorayaasha si waafaqsan mabda'a xorriyadda garsoorka.

Habka Anshaxa iyo Anshaxa Garsoorayaasha Federaalka cusub ee No. 1/2013 ayaa faahfaahinaya mabaadi'da anshaxa iyo dembiyada anshax-marinta. Xeerku wuxuu qeexayaa mabaadi'da daacadnimada, daacadnimada, hufnaanta, daacadnimada, adeegga bulshada, dhexdhexaadnimada, ixtiraamka sharciga, iyo liiska mabaadi'da kale ee garsoorayaashu ay tahay inay ku dhaqmaan oo aysan ku dhaqmin. Xeerarkan waa in la ixtiraamo oo lagu dhaqmaa dhammaan garsoorayaasha.

Maxkamadaha iyo garsoorayaashu waxay ku kasban karaan kalsoonida shacabka iyo dawladda oo keliya marka ay garsoorayaashu gar-naqsadaan, isla markaana ay ilaaliyaan xeer-hoosaadka anshaxa wanaagsan ee bulshada oo ah garsoore wanaagsan.

Marka taasi aysan dhicin, maxkamaduhu waa inay keligood qaadaan tallaabo anshaxeed. Dabadeed, haddii ay dhacdo gef, waa in ay eryaan garsooraha oo ay u oggolaadaan in la dacweeyo. Haddii kale, bulshadu waxay lumin doontaa kalsoonida ay ku qabaan maxkamadaha waxayna halis u yihiin in la dumiyo. Musuqmaasuqa baahsan iyo xakameyn la'aanta ayaa sidoo kale keeni karta in maxkamadaha lakala diro.

Arrinkan, qeybta la xisaabtanka ee dastuurka EFDR ayaa qeexaysa in arrimaha anshaxa ay ka fiirsadaan maamulka garsoorayaasha; Inkasta oo nidaamka anshaxa iyo asluubta maxkamaduhu aanay meesha ka saarayn in dhibaato weyni ku timaado qaab-dhismeedka sharciga, haddana maxkamaduhu waxay kasbadeen kalsoonida shacabka, iyadoo ay ugu wacan tahay tirada garsoorayaasha oo aad u yar iyo heerka aqoonta oo hooseeya, lama odhan karo.

Su'aasha wada Xaajoodka

- Si faahfaahsan u sharax in ay haboon tahay in la yidhaahdo garsoorayaasha ha lala xisaabtamo, inkasta oo fikradda ah madax-bannaanida garsoorku ay tahay sharciga.

42 nidaamka anshaxa iyo dhisibiliinka garsoorka heer fadalaal Xeerka aadaabta dacwada ee tirade 1/ 2013.

Cutubka Saddexaad

Faa'iidooyinka wargelinta dadweynaha barnaamijyada dib -u -habaynta maxkamadda iyo waxqabadyada

Qaybtan buug-gacmeedka tababarku kaliya ma xoojinayso muhiimadda ay leedahay in dadweynaha loo sheego barnaamijyada iyo hab-dhaqannada dib-u-habaynta maxkamadaha, laakiin sidoo kale waxay sharraxaysaa faa'iidooyinka is-weydaarsiga macluumaadka.

Tababartaha si sax ah uga qayb gala tababarkan:-

- Waxuu aqoonsan yahay baahida loo qabo in lagu wargeliyo dadweynaha barnaamijyada iyo hawlaha dib-u-habaynta maxkamadaha.
- Faham faa'iidooyinka ay helaan maxkamaduhu marka ay ku hawlan yihiin isdhaafsigu macluumaadka.

Dunidu xaalka maanta uu marayo waa mid dhinacyo badan leh, fikradda ah in dunidu tuulo noqonayso ayaa noqonaysa fikrad maangal ah. Asal ahaan, fikradda ah in dunidu ay isu beddeshay tuulo waxay ugu horreyn ku saabsan tahay fikradda ah in wadaagista iyo faafinta macluumaadka ay si degdeg ah uga guurto meel kale. Dunidan isbedelku ku jiro, waxa ku waajib ah dawladda in ay soo bandhigto shaqada ay hayaan cid kasta oo ay khusayso iyo sida ay xaaladdu tahay, gaar ahaan cidda ay khusayso iyo sidoo kale bulshada guud ahaan haddii loo baahdo. Natiijo ahaan, fikradda warbaahinta oo ah hay'adda afaraad ee dawladda ayaa rumowday.

Dunida maanta ee xog-isweydaarsiga, ma dhici karto in hay'aduhu ay dhistaan muuqaal wanaagsan iyagoon shacabka la socodsiin. Arrintaas, garsoorku waxba kama duwana. Sida aad ogtihiin dalka Itoobiya waxa ka jira saddex waaxood oo dawladeed oo kala ah sharci-dejinta, fulinta iyo sharci dejinta. Saddexdan waaxood ee dawladda, fulinta iyo sharci-dejinta ayaa ah kuwo si weyn loo hadal hayo, balse garsoorka oo ahaa turjubaanka sharciga, ayaa sannado badan Had iyo jeer waxay ahayd ra'yi dadweyne oo la yaqaan oo la marin habaabayay.³⁷

⁴³ Maxkamadaha iyo Saraakiisha Xeer ilaalinta Hagida Warbaahinta iyo Isdhaafsigu Xogta Dadweynaha, 31st CEPJ Kulanka Joogtada ah Diseembar 3 iyo 4, 2018, Strasbourg

3.1. Muhiimadda xog isweydaarsiga

Dunidan aynu maanta ku jirno ee xog-iswaydaarsiga hay'adaha waxa waajib toos ah iyo mid dadbanba ku ah in ay la socodsiiyaan cid kasta oo ay khusayso iyo bulshada kaleba adeegyada ay u hayaan, iyada oo arrintaasina ay maxkamaduhu u baahan yihiin in ay la socodsiiyaan dhinacyada ay khusayso iyo bulshadaba barnaamijyadooda iyo hawlahooda dib u habaynta.

Haddii aysan dhicin, waxay la kulmi doonaan caqabado ka badan sidii hore. Haddii ay maxkamaduhu si sax ah u faafiyaan macluumaadka ku saabsan barnaamijyadooda iyo waxqabadyadooda dib-u-habaynta bulshada, bulshadu waxay u tixgelin doontaa inay yihiin meesha saxda ah ee ay ku fulin karaan xuquuqdooda iyo waajibaadkooda; Bulshada inteeda badan waxay aaminsantahay in maxkamaduhu ay gudanayaan waajibaadkooda ku aaddan cadaaladda; Tani waxay kordhin doontaa aqbalaadda maxkamadaha.

3.2. Soo celinta kalsoonida maxkamadda

Maxkamadaha waxaa ragaadiyay faragalin ay dowladu ku hayso dalka Itoobiya sanado badan, iyadoo ay jiraan shuruuc caqabad ku ah bixinta adeegyada garsoorka, tirada sii kordhaysa ee garsoorayaasha, kaaliyayaasha iyo shaqaalaha taageerada oo si degdeg ah oo hufan u gudan kara adeegan iyo dhibaatooyin kale. kalsoonidii guryaha oo la wiiqay. Si loo wanaajiyo kalsoonida shacabka, barnaamijyo kala duwan oo dib u habeyn ah ayaa la qorsheeyay waqtiyo kala duwan, inkastoo heerar kala duwan la sameeyay, horumar ayaa la sameeyay; Way dhacayaan.

Samaynta iyo hirgelinta barnaamijyada wax-ka-beddelka ee maxkamaduhu waxay awood u siinayaan inay adeegsadaan tafsiirkooda dastuuriga ah ee sharciga; Waxay ka caawisaa inay ku xukumaan sharciga iyo caddaynta oo keliya; Waxa kale oo ay u ogolaataa inay si madax-banaan oo dhexdhexaad ah u shaqeeyaan. Tani waxay door muhiim ah ka qaadan doontaa horumarka dhaqaalaha, bulshada iyo siyaasadda dalka. Si kastaba ha ahaatee, sababtoo ah maxkamaduhu waxay naqshadeeyeen oo ay fuliyeen barnaamijyada dib-u-habaynta caddaaladda ee kor ku xusan macnaheedu maaha inay soo celin karaan kalsoonida dadweynaha ee maxkamadaha. Taa beddelkeeda, dadweynaha waa in lagu wargeliyaa in maxkamaduhu ay runtii ku jiraan dib-u-habeyn. Xog-warranka Maxkamadda ee Dadweynaha Marka xog-is-weydaarsiga hab aan ka hor imanayn madax-bannaanida Garsoorku uu noqdo mid waafaqsan nolosha guud iyo cilmi-nafsiga, xog-is-dhaafsiga xog-is-dhaafsigana uu waafaqsan yahay dib-u-habayn dhab ah oo maxkamadeed, Waxayna noqonaysaa meel ay

dadka dalka ku nool ay ku heli karaan xuquuqdooda kama dambaysta ah. Sidaa darteed, waxaa lagu soo gabagabeyn karaa in wacyiga bulshada ee dib u habeynta maxkamadaha ay tahay aalad muhiim u ah caawinta shacabka si ay si tartiib tartiib ah u soo ceshadaan kalsoonida ay ku qabaan maxkamadaha.

Anagoo ka duulayna arrimahaas aan kor ku soo xusnay, waxaan dib u eegis ku samaynay xaaladda maxkamadaha Itoobiya, gaar ahaan kuwa federaalka; Warbixino ay idaacadaha iyo taleefishinada isku weydaarsadeen khubarada maxkamadaha, ayaa ka jawaabayey su'aalo iyo caddeymo su'aalo ay dadweynuhu weydiiyeen; Dadweynaha ayaa sidoo kale laga codsaday inay faallo ka bixiyaan garsoorayaasha la magacaabay.³⁸

Iyadoo ay dhiirri-gelinayso in hawlahaasi ay isu beddeleen hawl-qabad joogto ah, haddana ma jiraan wax natiijo ah oo la taaban karo, taas oo ay ugu wacan tahay tirada kooban ee golayaasha ay bulshadu ka qayb-qaadan karto.³⁹

Ka dib habraaca dib-u-habaynta xogta ee 2010 ee dib-u-habaynta maxkamadaha, waxaa soo noqnoqday wadahalallo lala yeeshay bulshada gudaha ee maxkamadda ka dib isbeddelka hoggaanka ee dhowaan, waxaana la isku dayay in doodahaas la shaaciyo. Intaa waxaa dheer, dhacdooyinka iyo hawlaha ka socda maxkamadaha iyo sidoo kale waxqabadkooda, ayaa lagu fuliyay war-saxaafadeed, waraysi, warbixinno, baraha bulshada iyo warbaahinta caadiga ah. Tani waxay muhiim u tahay ka caawinta maxkamadaha soo celinta kalsoonida dadweynaha.

Guud ahaan waxa lagu soo gabagabeyn karaa in awood u lahaanshaha xogta iyo is dhaafsiga bulshada iyadoo la tixgalinayo dabeecadda gaarka ah ee maxkamaddu ay ka mid tahay siyaabaha ay maxkamaduhu u soo celin karaan kalsoonida shacabka.

Su'aasha wada Xaajoodka

- Waa maxay waxtarka lagu wargelinayo dadweynaha barnaamijyada dib-u-habaynta maxkamadaha iyo hawlaha isbeddelka? Si faahfaahsan u sharax?
- Si faahfaahsan u sharax haddii ay jirto saamayn xun oo ay maxkamaduhu ku leeyihiin soo bandhigida barnaamijyada dib-u-habaynta maxkamadaha iyo beddelka hawlaha dadweynaha?

⁴⁴ Machadka Tababarka iyo Cilmi-baarista Sharciga ee Federaalka, 2011 Sahanka Horumarinta Barnaamijka Cadaaladda Bogga 35

⁴⁵ Raad-raac Bogga 35

3.3. Ilaalinta danaha maxkamadaha;

Isgaarsiin ku filan oo ku saabsan barnaamijyada iyo howlaha dib u habeynta caddaaladda waxay faa'iido weyn u yeelan doontaa garsoorka waxayna gacan ka geysan doontaa dhisidda nidaam maxkamadeed oo ixtiraam iyo awood ay ka helaan hay'adaha kale ee dowladda. Iyadoo la kaashanayo bulshada iyo daneeyayaasha, la'aanta goobo shaqo oo ku habboon garsoorayaasha iyo shaqaalaha kale ee maxkamadaha, ixtiraam la'aanta mushaharka iyo gunnada; Waxay u abuurtaa fursad wanaagsan oo ay fulintu ka fogaato oo ay uga hortagto faragelinta aan loo baahnayn. Waxa kale oo ay fududaynaysaa ansixinta miisaaniyada iyo codsiyada kale ee maxkamaduhu u gudbiyaan golaha sharci dejinta si loo daboolo dhibaatooyinka aan kor ku soo sheegnay iyo agabka kale ee dib u habeynta maxkamada.

Faa'iidada kale ee ay leedahay faafinta dib-u-habaynta maxkamadaha waa awoodda lagu ilaalinayo madax-bannaanida iyo muuqaalka maxkamadaha si waara oo hay'adeed. Siyaasiyiinta iyo mas'uuliyiinta ka tirsan waaxda fulinta ayaa inta badan u janjeerta inay si xun uga hadlaan arrin gaar ah ama shaqada garsoorka.⁴⁶ Marka faallooyinkooda iyo faallooyinkooda aan habboonayn loo soo bandhigo dadweynaha, waxay awood u leeyihiin inay wiiqaan kalsoonida maxkamadaha. Markay sidaas tahay, Maxkamadda oo dhaqan u leh is-gaarsiinta iyo adeegga bulshada, waxay bulshada u caddaysay in xogta ay soo gudbiyaan hay'adaha fulinta iyo siyaasiyiinta kale ay yihiin kuwo aan sal iyo raad toona lahayn, sharci ahaan, ku dhaqan iyo kalsooni ahaanba. suurtagalnimada in uu si weyn isu beddelo.

Arrinkan oo kale, shaqada xog-is-dhaafsiga iyo xog-is-weydaarsiga maxkamadaha ayaa ku eg sannadkii 2010-kii, iyadoo sannadkii 2010-kii kaddib ay siyaasiyiin ka tirsan DFS ay warbixinno khaldan ka sameeyeen shaqada maxkamadda, iyadoo la arkayo xog-is-dhaafsi iyo in la helo. dadweynaha.

Iyadoo la ogsoon yahay in loo baahan yahay in laga shaqeeyo xiriirka dadweynaha si loo hubiyo in aan loo arkin qolo saddexaad oo waafaqsan Dastuurka iyo shuruucda kale, balse si dhaqsi ah loo soo bandhigo, waxaa billowday wadatashiyo iyo ogeysiisyo ay si toos ah uga qayb qaadanayaan maxkamadaha federaalka. Faa'iidada ay horumarkaas u leeyihiin madaxbannaanida iyo danaha maxkamadaha yaan la dhayalsan.

⁴⁶ Maxkamadaha iyo Saraakiisha Xeer ilaalinta Hagida Warbaahinta iyo Isdhaafsiga Xogta Dadweynaha, 31st CEPJ Kulanka Joogtada ah Diseembar 3 iyo 4, 2018, Strasbourg

Cutubka Afaraad:

Soo bandhigidda barnaamijka dib -u -habaynta maxkamadda iyo doorka kaqaybqaateyaasha

Dhinacyada kala duwan ayaa looga baahan yahay inay arrintan diiradda saaraan, maadaama aysan ahayn arrin ay maxkamaduhu go'aan ka gaari karaan xog is dhaafsiga, gaar ahaan xilligan. Arrintan, waxaan isku dayi doonaa inaan aragno doorka daneeyayaasha ay ciyaaraan.

Tababarayaashu waxay si firfircoon uga qaybgalaan qaybtan:-

- Waxay gacan ka geysataa aqoonsiga doorka ururada bulshada rayidka ah ee ku wargelinta dadweynaha barnaamijyada iyo hawlaha dib u habeynta maxkamadaha.
- Wuxuu falanqeyaa saamaynta togan ee warbaahinta; Waxa kale oo ay eegtaa saameyntooda taban.
- In la aqoonsado shaqada loo baahan yahay in la qabto si shaqada dib u habaynta maxkamadaha looga dhigo mid ay dadweynuhu heli karaan.

4.1. Doorka ururada bulshada

Maaha wax la malayn karo in isbeddelka la doonayo lagu gaadhi karo in si fudud loogu dhawaaqo barnaamijyada iyo dhaqamada dib-u-habaynta maxkamadda. Shaqada is-weydaarsiga macluumaadka iyo xiriirka dadweynuhu ma aha oo kaliya hawl hal dhinac ah, laakiin sidoo kale waa hab ballaaran oo adag oo u baahan dadaalka dad badan oo ay khuseyso.

Haddaba si loo helo barnaamijyada dib u habaynta maxkamadaha oo ay heli karaan dadka ay khusayso iyo dadweynaha kaleba, waxa muhiim ah in marka hore bulshada loo soo bandhigo barnaamijyada ay maxkamaddu qabato, waxa loo baahan yahay in la sameeyo xeelado iyo habab kala duwan si loogu shaqeeyo si miisaaman. Waxa aad uga muhiimsanaan lahayd in maxkamaduhu ku lug yeeshaan lahaanshaha iyo hogaaminta maxkamadaha marka loo eego maxkamadaha laftooda.

Iyadoo shaqada xiriirka dadweynuhu ay ka mid tahay qodobbada muhiimka ah ee lagu gaari karo natiijada la doonayo ee barnaamijyada dib-u-habeynta maxkamadaha, haddana shaqada garsoorku ma ahan mid hal maalin ah, waxayna u baahan tahay doodo isdaba joog ah iyo kulamo xiriir ah oo lala yeesho dhinacyada ay khuseyso iyo bulshada. Sida la og yahay,

ururada bulshada rayidka ah ayaa loo sameeyaa qaybo kala duwan iyo adeegyo kala duwan oo ay ku jiraan kuwa ku hawlan wacyigelinta bulshada.

Maxkamadaha waxa kale oo ay u badan tahay in ay awood u yeeshaan in ay u wada shaqeeyaan si ay u ilaaliyaan xidhiidhka dadweynaha iyo xog-isweydaarsiga, gaar ahaan marka la eego ururada bulshada rayidka ah ee ku lug leh xuquuqda aadanaha, sarreynta sharciga, dimoqraadiyadda, iyo arrimaha la Arintan, ururada bulshada rayidka ah ayaa loo arkaa inay yihiin daneeyayaasha maxkamada, sababtoo ah joogitaankooda bulshada, iyo sida la-hawlgalayaasha ka qayb qaadashada kor u qaadida barnaamijyada iyo waxqabadka maxkamada ee dib u habeynta bulshada.

Waxay door muhiim ah ka ciyaaraan abaabulka tababaro kala duwan, soo saarista waraaco cilmi baaris ah, iyo ururinta dhaqaalaha shaqada xiriirka dadweynaha. Marka laga soo tago in bulshada loo soo bandhigo barnaamijyada iyo hab-dhaqannada dib-u-habaynta maxkamadaha, waxa ay sidoo kale gacan ka geysan karaan ka hortagga faragelinta iyo cadaadiska aan loo baahnayn ee kaga imanaya hay'adaha kale ee dawladda, gaar ahaan adeegsiga golayaasha xidhiidhka dadweynaha ee ay bixiyaan sharci fulinta iyo ururada bulshada rayidka ah. Iyadoo bulshada lagala qayb-gelinayo maxkamadaha xirfadlayaasha sare ee arrimaha maamulka suuban iyo samaynta cilmi-baadhis ku habboon; Natiijooyinkooda ayaa muhiimad weyn u leh maxkamadaha iyo daneeyayaasha kale dadaalka ay ugu jiraan xaqiijinta ficilka waqtiga ku habboon.

Ururada bulshada rayidka ah waa in loo tixgaliyaa inay yihiin daneeyayaal gudaha ah oo ku jira barnaamijyada iyo hawlaha dib u habaynta maxkamadaha, maadaama ay gacan ka geystaan isdhaafsiga macluumaadka iyo agabka iyaga oo adeegsanaya xafiiskooda xiriirka dadweynaha. Arrinkan, waxaa cad in maxkamaduhu ay la shaqeeyaan ururada bulshada rayidka ah, si ay maxkamaduhu u ogaadaan barnaamijyada iyo hawlaha dib u habaynta, gaar ahaan wixii ka dambeeya 2010. Marka la eego warbixinnada waxqabad ee maxkamadaha ee 2011, 2012 iyo 2013. Tani waa bilow wanaagsan oo u baahan in la joogteeyo.

4.2. Waxtarka Warbaahinta

Waagii hore, maxkamaduhu uma diyaarsanayn inay dadka u soo bandhigaan, sababta oo ah dadweynuhu ma helaan macluumaadka ay ka helaan maxkamadaha, iyagoo aaminsan in cidda kaliya ee bixisa ay tahay maxkamadaha. Garsoorayaasha iyo shaqaalaha kale maaha inay dadku doortaan si ay u sii joogaan xafiiska; Waxa kale oo jirta in si weyn loo aaminsan yahay in maxkamadaha iyo garsoorayaasha looga baahan yahay inay si caddaalad ah oo

caddaalad ah u fasiraan sharciga, oo aanay soo bandhigin dib-u-habayntooda iyo shaqadooda⁴¹ Taasi waxay keentay in maxkamaduhu ay noqdaan kuwo u xidhan warbaahinta marka loo eego hay'adaha kale ee dawladda.

Si kastaba ha ahaatee, marka la eego duruufaha dunida ka jira, waxa loo baahan yahay inay la shaqeeyaan warbaahinta, isla markaana ay xog is dhaafsadaan dadweynaha, si ay maxkamaduhu u noqdaan kuwo la isku halayn karo oo wax-ka-beddelkooda iyo xukunkooda. Sidaa darteed, aragtida jirta ayaa ah in saxaafaddu ay tahay shuraako maxkamadaha, ee maaha kuwo iska soo horjeeda.

Maadaama Saxaafaddu ay door muhiim ah ka qaadato sidii bulshada loogu wargelin lahaa barnaamijyada dib-u-habaynta iyo hawlaha maxkamadaha, waa in maxkamaduhu xidhiidh wanaagsan oo mabda' leh la yeeshaan suxufiyiinta iyo warbaahinta si ay uga faa'iidaystaan saxaafadda.

Marka laga soo tago faafinta barnaamijyada iyo hab-dhaqanka dib-u-habaynta maxkamadaha, warbaahintu waxay door muhiim ah ka ciyaartaa dhismaha dawlad-wanaagga iyo dimuqraadiyadda iyadoo soo bandhigta xaddidaadyada maxkamadaha iyo kalsoonida dadweynaha si aan xad-dhaaf ku ahayn madax-bannaanida maxkamadaha.

4.3. Isdhaafsiga macluumaadka iyo doorka maxkamadaha

Maxkamaduhu kaliya maaha inay wax weyn ku kordhiyaan is-gaarsiinta macluumaadka dadweynaha ee ku saabsan barnaamijyadooda iyo waxqabadyadooda dib u habeynta, laakiin sidoo kale waa inay ciyaaraan door hoggaamineed maadaama ay yihiin daneeyayaasha ugu muhiimsan. Maxkamadaha waa in ay adeegsadaan habab kala duwan oo isgaarsiineed si ay shacabka ugu wargaliyaan xaalada hay'adda iyo qorshaheeda mustaqbalka. Maxkamaduhu waa in aanay kaliya si weyn u kordhin isgaarsiinta macluumaadka dadweynaha ee ku saabsan barnaamijyadooda iyo waxqabadyadooda dib u habeynta, laakiin waa in ay sidoo kale ciyaaraan door hoggaamineed maadaama ay yihiin daneeyayaasha ugu muhiimsan. Maxkamaduhu waa inay adeegsadaan habab kala duwan oo isgaarsiineed si ay dadweynaha ula socodsiiyaan xaaladda wakaaladda iyo qorshayaasha mustaqbalka.

Marka laga soo tago xog-isweydarsiga hawlaha iyo barnaamijyada dib-u-habaynta maxkamadaha guud, waxa laga yaabaa in maxkamaduhu xaaladaha qaarkood ka hadlaan

⁴⁷ Maxkamadaha iyo Saraakiisha Xeer ilaalinta Hagida Warbaahinta iyo Isdhaafsiga Xogta Dadweynaha, 31st CEPJ Kulanka Joogtada ah Diseembar 3 iyo 4, 2018, Strasbourg

arrimaha u baahan in wax laga qabto iyadoo lagu salaynayo xogta ay dadka kale ee ay khusayso u gudbiyaan dadweynaha; Madaxbanaanida iyo dhexdhexaadnimada maxkamadaha ayaa loo arkaa inay halis ku jirto khaladaadka dhanka warbixinta iyo arrimaha la xiriira. Haddii ay jiraan horumarin iyo barnaamijyo ku saabsan arrinta, waxaad u sheegi kartaa dadweynaha.

Saxaafaddu markay ku xad gudubto xaqa ay u leedahay inay dadka wargeliso, markay ku xad-gudbiso xaqa in loo maleeyo inaan waxba galabsan; Haddii ay dhacdo faragelin aan caafimaad qabin oo ay sameeyaan hay'ado kale oo dawladeed ama qolo saddexaad, maxkamaduhu waxay joojin karaan ama yareeyaan saamaynta ay xogta iswaydaarsiga ku yeelanayaan dadweynaha si loo ilaaliyo madax-banaanidooda.

Qalalaasaha xog-is-weydaarsiga ah ayaa u dhaca sababo dhowr ah, oo ay ka mid yihiin in la sii daayo macluumaadka bulshada lagu marin habaabinayo baraha bulshada iyadoo la eegayo dib-u-habaynta maxkamadda; Marka ay dadweynuhu ku dhiiradaan inay weeraraan maxkamadaha; Marka ay bulshadu u janjeerto in ay ku lug yeelato wax dhaawacaya garsoorayaasha; Kiisaska la caddeeyey ee caanka ah ee ku saabsan maamul-xumo iyo maamul-xumo ay ku kaceen mas'uuliyiin ka tirsan maxkamadaha, oo ay ku jiraan eedeymaha la xiriira sumcad-dilidda suxufiyiinta.

Xaaladdan oo kale, maxkamadaha waa in lagu wargeliyaa xaaladda hadda jirta iyo xalka la soo jeediyay iyada oo la adeegsanayo hababka isgaarsiinta ee la aqbali karo. Maxkamaduhu waxay door muhiim ah ka ciyaaraan sidii bulshada loogu gudbin lahaa macluumaadka ku saabsan waxa loo baahan yahay iyo inaan la samayn si loo ilaaliyo madax-bannaanida hay'adaha iyo qofka, iyo fududaynta is-dhaafsigu macluumaadka soo celin kara kalsoonida maxkamadda.⁴²

Su'aasha wada Xaajoodka

- Marka laga soo tago daneeyayaasha lagu tilmaamay qodobkan, waa kuwee daneeyayaasha kale ee taageeraya barnaamijyada dib-u-habaynta maxkamadaha? Si faahfaahsan u sharax doorkooda?

⁴² Maxkamadaha iyo Saraakiisha Xeer ilaalinta Hagida Warbaahinta iyo Isdhaafsigu Xogta Dadweynaha, 31st CEPJ Kulanka Joogtada ah Diseembar 3 iyo 4, 2018, Strasbourg.

Cutubka Shanaad:

Caqabadaha ka hor imaan kara Isdhaafsiga macluumaadka dib -u - habaynta maxkamadda ee Itoobiya

Marka la eego dhinaca sharci fulinta iyo sharci-dejinta, waxaa aad u yar xogta ay maxkamaduhu u sheegaan dadweynaha barnaamijyada, mashaariicda iyo hawlaha ay sida joogtada ah u horumariyaan. Sababo badan baa jira, ardaydu waxay soo koobayaan qaybtan buug-gacmeedka tababarka.

- Faham caqabadaha xidhiidhka maxkamadda.
- Falanqee sida daciifnimada waaxda xiriirka dadweynaha ee maxkamaddu ay u noqon karto caqabad isgaarsiineed.
- Khubarada xidhiidhka dadweynaha ee maxkamadda waxay garwaaqsan yihiin saamaynta xun ee aqoon la'aanta sharciga ku leedahay isdhaafsiga macluumaadka.
- In la sharaxo saamaynta taban ee ay ku yeelan karto xog-iswaydaarsiga aragtida ah in saxaafaddu wax u dhimayso madax-bannaanida maxkamadaha ee ay leeyihiin maxkamadaha iyo garsoorayaasha.
- Maxkamadaha, warbaahinta iyo daneeyayaasha kale waxay ogyihiin muhiimada ay leedahay in la helo madal isgaarsiineed oo guulaysata.
- Fahmo sababta saxaafaddu aanay u danaynaynin inay soo sheegaan dib-u-habaynta maxkamadda.
- Saxafiyiinta ka shaqeeya warbaahinta waa in ay si cad u sharxaan in aqoon la'aanta sharciga ay caqabad ku tahay isdhaafsiga macluumaadka.

5.1. La'aanta waaxda xiriirka dadweynaha ee maxkamadaha

Itoobiya, khibrad yar oo ay u leeyihiin is-gaadhsiinta dib-u-habaynta iyo hab-dhaqanka maxkamadaha iyaga oo adeegsanaya xidhiidhkooda dadweynaha. Waxaa jira dhibaatooyin iyo sababo badan oo is-daba-joog ah, waxaana cilladahaas ka mid ah la'aanta agaasinka xiriirka dadweynaha oo xooggan. Xataa maxkamadaha federaalka, sanado badan waaxda xiriirka dadweynuhu waxay lahaan jirtay agaasin u gaar ah oo aan awoodin in ay si sax ah u gudato shaqadeeda iyada oo leh awood ay ku yeelan karto shaqada. Shaqada waxaa la sameeyay iyada oo la socota qaybaha kale ee shaqada. Sanadihii la soo dhaafay, tiro yar oo ka mid ah qaybaha xiriirka dadweynaha ayaa laga dhisay maxkamad kasta, gaar ahaan

diyaarinta iyo qaybinta joornaalada maxkamadaha. Waxaa jiray hawlo yaryar, sida daabacaadda ballamaha iyo in la siiyo garsoorayaasha.⁴³

Gaar ahaan tan iyo 2010-kii, Agaasinka Xiriirka Dadweynaha ee Maxkamadaha Federaalka waxa ay ka shaqeynayeen in ay si wanaagsan ugu faafiyaan macluumaadka mareegaha maxkamadda, kanaalka telegramka, bogga Facebook iyo warbaahinta. Si kastaba ha ahaatee, way adag tahay in la soo gabagabeeyo in xogta ku jirta wax ka bedelka maxkamaddu ay si sax ah u gudbiyeen hab lagu kalsoonida ay shacabku ku qabaan maxkamadaha. Way adag tahay in la qiyaaso in Hoggaanka Xiriirka Dadweynaha ee ay dhistay Maxkamadda Sare ee Federaalka oo ay hoos yimaadaan in ka yar 10 shaqaale ah in ay si hufan oo hufan u soo saari karaan natiijada la rabo.⁴⁴

Sidoo kale, Hoggaanka Xiriirka Dadweynaha ee Maxkamadda Sare ee Federaalka ayaa su'aal ka keenay awoodda xiriirka dadweynaha ee Hay'adda, iyadoo akhriska, isku xirka iyo xiriirinta la sameeyay Maxkamadda Sare ee Federaalka iyo Shaqaalaha Maxkamadda Darajada Koowaad ee Federaalka.

5.2. Aqoon yarida dhanka sharciga ee xirfadlayaasha xiriirka dadweynaha ee maxkamadda

Shaqada xidhiidhka dadweynuhu ma aha hannaan bakhtiyaanasiib ah, balse waa hab madaxbannaan oo lagu lafo-guro laguna hirgeliyo hab cilmiyeysan oo u gaar ah dadweynaha ama qayb gaar ah oo bulshada ka mid ah. Sidaa darteed waa in shaqada xiriirka dadweynuhu ay qabtaan dad diyaarsanaantooda waxbarasho iyo waayo-aragnimadooda la taaban karo ay la xiriirto hawshaas oo ay dadku u arkaan inay ku habboon yihiin.

Natiijo ahaan, laba shay waa in la fuliyaa marka la baarayo sida loo qabanayo shaqada xiriirka dadweynaha ee maxkamadaha. Midi waa in xirfadlayaasha xidhiidhka dadweynaha ee maxkamadaha, sida hay'adaha kaleba, ay noqdaan kuwo si xirfadaysan loogu tababaro dhinaca waxbarashada, ta labaad oo iyana la mid ah waa in masuulka xidhiidhka dadweynuhu uu leeyahay aqoon qaanuuneed marka la eego sifooyinka gaarka ah ee uu leeyahay. . Waxaa la wada ogsoon yahay in aan si fudud loo sixi karin saameynta xun ee ay ku yeelan karto gudbinta macluumaadka la xiriira sharciga.

⁴⁹ Nuxurka War-saxaafadeed ka soo baxay Agaasinka Xiriirka Dadweynaha ee Maxkamadda Sare ee Federaalka

⁵⁰ Raad-raac

Marka la eego, xirfadlayaasha xiriirka dadweynaha ee maxkamadaha, oo leh aqoon sharci, waxay awood u yeelan doonaan inay dadweynaha siiyaan dhageysi maxkamadeed oo ku saabsan wax ka beddelka iyo diiwaannada maxkamadda; Aqoontooda la'aanteed, waxay awood u yeelan karaan inay sixitaan dacwadaha maxkamadda haddii diiwaanka maxkamadda uu ku xad-gudbo madaxbannaanida maxkamadaha iyo xuquuqda aasaasiga ah ee xuquuqda aadanaha ee dhinacyada. Xirfadlayaasha xiriirka dadweynaha ee maxkamadaha ayaa ka maqan aqoon sharci laakiin ma laha awood ay ku qaataan mas'uuliyadda saxitaanka xaaladahan oo kale, wax ka beddelka maxkamadaha ayaa caqabad ku ah isdhaafsiga macluumaadka.

5.3. Waxaa jira aragtiyo ka dhex jira maxkamadaha iyo garsoorayaasha in warbaahintu wiiqayso madaxbanaanida maxkamadaha

Ma aha oo kaliya Itoobiya, sidoo kale waxaa jira tiro maxkamado ah iyo garsoorayaal u arka warbaahinta inay yihiin kuwo iska soo horjeeda halkii ay ka ahaan lahaayeen qayb ka mid ah garsoorka. Saxaafaddu waxay u janjeertaa inay wiiqdo madax-bannaanida maxkamadaha iyo garsoorayaasha iyagoo si khaldan u sheegaya shaqada maxkamadaha; Maxkamado iyo garsoorayaal badan ayaa sidoo kale aaminsan inay saameyn xun ku yeelan doonaan maxkamadeynta iyo xukunka iyagoo hadalo xad dhaaf ah iyo hadallo eex ah u jeedinaya kuwa ka soo horjeeda. Dabcan, maxkamado iyo garsoorayaal badan kaliya maaha inay sameeyaan weedhaha kor ku xusan, laakiin dhab ahaantii waxay soo saarayaan gunaanad ku salaysan khaladaadka warbaahinta. Tani macnaheedu maaha in dhammaan ama inta badan saxaafaddu ay sameeyaan khaladaadka kor ku xusan. Khaladaadka had iyo jeer maaha kuwo ula kac ah. Si kastaba ha ahaatee, aragtida noocaas ah ee maxkamadaha iyo garsoorayaashu ma abuurayaan jawi ku habboon dib-u-habaynta maxkamadaha

5.4. jirtaan la'aanta Madal isgaarsiineed oo ay iskala qaybqaataan maxkamadaha, warbaahinta iyo daneeyayaasha kale

Isweydaarsiga macluumaadka ku saabsan barnaamijyada dib-u-habaynta maxkamadaha iyo waxqabadyadu maaha nidaam hal dhinac ah laakiin waxay u baahan tahay ka qaybgalka dhammaan daneeyayaasha. Maxkamadaha ayaa door ku leh soo qabashada iyo diiwaan gelinta horumarada ay sameynayaan, waxaana ugu muhiimsan doorka saxaafaddu ku leedahay baahinta xogtan shacabka. Ururada bulshada rayidka ah, iyaga oo xoogga saaraya cadaaladda, xuquuqul insaanka, iyo dimuquraadiyadda, waxa ay sidoo kale door ka ciyaaraan

xaqiiqinta in macluumaadka loo gudbiyo dadweynaha si loo ixtiraamo madax-bannaanida dabiiciga ah ee maxkamadaha iyo xuquuqda aadanaha. Marka la eego meelaha ay ku hawlan yihiin iyo kartidooda, daneeyayaasha kale waxaa saaran mas'uuliyad ah inay horumariyaan dadweynaha. Si kastaba ha ahaatee, haddii aanay cid kasta oo ay khusayso iyo maxkamaduhu iska kaashan waayaan oo ay waajibaadkooda ka soo bixi waayaan, waxa dhici doonta in maxkamaduhu aanay bulshada gaadhsiin heerkii ay u baahnaayeen ee tayada iyo horumarka loo baahnaa. Taa lidkeeda, waxaa jirta khatar sare oo ah khalkhal war xumo iyo xog.

Marxaladdan maanta lagu jiro maxkamadaha, waxaa isbedel ku yimid hannaanka dib-u-habaynta maxkamadaha oo dadweynuhu ay heli karaan, mana jirto meel loo qorsheeyo iyo qaab-dhismeedka maxkamadaha iyo cidda ay khusayso si ay u kulmaan oo ay u hagaajiyaan is-dhaafsiga macluumaadka.

5.5. Xiisayn la'aanta warbaahinta in ay ka warbixiyaan dib -u - habaynta maxkamaddaha

Marka ay timaado baahinta wararka iyo tabinta guud ee warbaahinta, inta badan wararka saxafada iyo saxafada waxaa u badan xaqiiqada iyo madadaalada. Haddaba si su'aashan looga jawaabo waxay saxaafaddu u baahan tahay xog-ururin madax-bannaan, mana aha in si tafatiran loo sii ambaqaado maadaama aanay ahayn qodobbada ugu muhiimsan ee buuggan diiradda lagu saarayo. Si kastaba ha ahaatee, ka dib markii ay qaataan tababarka, maamulka ayaa laga filayaa in ay sameeyaan sahan u gaar ah xilligan oo ay soo bandhigaan.

U soo noqoshada arrinta ugu weyn, dib-u-habaynta guud ee maxkamadda waxaa badanaa lagu sifeeyaa barnaamijyo ballaaran iyo shaqo qorsheyn iyo caqabado. Habka noocan ah wuxuu qaataa waqti badan oo hawada ah iyo meel wargeys ah; Intaa waxaa dheer, habkan oo kale wuxuu keenaa caajiska inta badan bulshada; Waxa kale oo ay aad u daneeyaan baahinta barnaamijyada dib-u-habaynta maxkamadaha iyo in ay dadweynaha u soo bandhigaan, maadaama aanay awoodin in ay baahiyaan xayaysiisyadooda iyo barnaamijyada kale ee ay rabaan ee ku salaysan qaybinta barnaamijyada dib-u-habaynta maxkamadaha Dhinaca kale, warbaahinta dalka Itoobiya, gaar ahaan dadka caanka ah iyo madaxda dawladda, ayaa aad u jeclaystay in ay tabiyaan oo dhegaystaan dacwadaha dambiyada iyo kuwa madaniga ah, kuwa aan ka qaybgelinna waxa ay ka waramaan meelo kale.

5.6. Aqoonyarida dhanka sharciga ee saxafiyiinta ka shaqeeya warbaahinta

Doorarka saxaafaddu ku leedahay horumarinta barnaamijyada iyo hawlaha dib u habaynta maxkamadaha ee dadweynaha waa mid aad u weyn, waxaan shaki ku jirin in shaqada ay qabanayaan suxufiyiin xirfad leh, firfircoon iyo khibrad leh. Sida la wada ogsoon yahay shuruudaha ay maxkamaduhu fasiraan, shuruudaha sharciga ah ee ay adeegsadaan iyo xeerarka adag ee ay ku dhaqmaan ayaa leh astaamo u gaar ah. Suxufiga aan aqoonta lahayni waxa uu saamayn taban ku yeeshaa muuqaalka maxkamada iyo xuquuqda dhinacyada, maxaa yeelay fursadaha uu kaga waramo meel ka baxsan qolka dacwada iyo ujeedada iyo ujeedka maxkamada ayaa inta badan la tixgaliyaa marka ay socoto dacwadaha maxkamada ama wax ka bedelka kale ee maxkamada guud.

Warbaahinada caanka ah sida CNN. Warbaahinada sida BBC-da ayaa warbixin ka qora shaqada saxafiyiinta iyo falanqeyayaasha aqoonta u leh sharciga, isla markaana si fiican u yaqaana xuquuqda maxkamadaha iyo xuquuqaha aasaasiga ah ee dhinacyada, waxaana la filayaa in xaqa helitaanku uu noqon doono lagu gaadho hab guul leh.

Hay'adaha warbaahineed ee dalkeena iyo saxafiyiintu ma daabacaan wax ka bedelka maxkamadaha oo dhan iyo warbixinnada maxkamadaha ee saxafiyiinta iyo falanqeyayaasha aqoonta u leh hawshan. Natiijo ahaan, inta badan warbixinadooda ayaa ka tarjumaysa habab caadifad iyo dhexdhexaadnimo ah, halkii ay ka tarjumi lahaayeen xaaladaha shaqo ee dhabta ah ee maxkamadaha. Habkan oo kale waxaa loo arki karaa inuu caqabad ku yahay dadweynaha dib u habaynta maxkamadaha.

Su'aasha wada Xaajoodka

1. Maxay muhiim ugu tahay xirfadlayaasha xidhiidhka dadweynaha ee maxkamaduhu inay aqoon sharci u yeeshaan? Si faahfaahsan u sharax?
2. Sidee saxaafaddu ugu xad gudubtaa madax-bannaanida maxkamadaha iyo xuquuqda dhinacyada? Si faahfaahsan u muuji faahfaahinta?
3. Si faahfaahsan u sharax faa'iidooyinka ku jira isdhaafsiga macluumaadka xirfadlayaasha sharciga?

Cutubka Lixaad

Xeeladaha, hababka iyo farsamooyinka is -weydaarsiga macluumaadka dib -u -habaynta maxkamadda

Is -weydaarsiga macluumaadka barnaamijyada dib -u -habaynta maxkamadda iyo hab -dhaqanku ma aha hab si kedis ah ah, laakiin waa hab lagu gaadhayo ujeeddadiisa, oo lagu garto habka ay xogtu u gaadho dadweynaha iyo dariiqyada farriinta loo gaadhsiiyo dadweynaha.

Tababartaha oo si fiican ula socday tababarka qaybtan-

- Wuxuu mid mid u yaqaan xeeladaha lagu baahiyo macluumaadka ku saabsan barnaamijyada dib -u -habaynta maxkamadda.
- Wuxuu tilmaamaa hababka iyo siyaabaha lagu caawiyo maxkamadaha inay is dhaafsadaan macluumaadka barnaamijyada iyo hababka hagaajinta maxkamadda.

Istaraatiijiyadii saxda ahayd ee maxkamaduhu ugu soo bandhigi lahaayeen dadweynaha barnaamijyada dib -u -habaynta iyo waxqabadkooda. Is -weydaarsiga macluumaadka, iyadoon loo eegin hababka isgaarsiinta ee nabdoon oo la heli karo iyo sida macluumaadka loo gudbiyo, uma oggolaanayso maxkamadaha inay horumariyaan waxqabadkooda iyo barnaamijyada si ay u gaaraan natiijooyinka la rabo. Sidaa darteed, dadaallada ay maxkamaduhu ugu jiraan soo celinta kalsoonida shacabka, si dhaqso leh uga soo kabsadaan haddii ay jirto dhibaato xagga isgaarsiinta ah, si loo ilaaliyo madaxbannaanida garsoorka iyo garsoorka, iyo hubinta dhex-dhexaadnimadooda waa in loo hirgaliyaa si istiraatiiji ah iyo kharash- hab wax ku ool ah.

6.1. Xeeladaha isdhaafsiga macluumaadka

1. Haddii macluumaadka ku saabsan wax -ka -beddelka maxkamadda ay tahay in dadweynaha loo soo bandhigo, is -weydaarsiga macluumaadka waa in aan xoogga la saarin kiisaska maxkamadda ee gaarka ah, ee waa in sidoo kale la eegaa barnaamijyada wax -ka -beddelka guud iyo ficillada maxkamadaha. Waxaa muhiim ah in la ogaado in kasta oo is -weydaarsiga macluumaadka ee kiis maxkamadeed ay ka tarjumayso horumarka guud ee maxkamadaha, haddana waxaa muhiim ah in la isticmaalo istaraatiijiyadda is -weydaarsiga macluumaadka si dadweynaha loo siiyo macluumaadka ku habboon ee ku saabsan shaqooyinka waaweyn ee maxkamadaha..
2. Maxkamaduhu waa inay adeegsadaan warbaahin baaxad leh si kor loogu qaado dadaallada dib -u -habayntooda ee dadweynaha, waana inay adeegsadaan dhammaan

dariiqooyinka iyo habab sharciyeed oo la heli karo, oo ay ku jiraan farsamooyin cusub oo ay qiimayn karaan iyagoo ku salaynaya miisaaniyaddooda iyo wakhtigooda. Istaraatiijiyadan waxaa adeegsada maxkamadaha si ay dadweynaha ugu suurta gasho inay helaan macluumaadka ku saleysan xulashada isgaarsiinta.

3. Markay maxkamaduhu is -dhaafsanayaan macluumaadka, waxaa muhiim ah in la aqoonsado qaybaha bulshada ee la heli karo iyadoo lagu salaynayo nooca macluumaadka iyo in macluumaadka laga dhigo kuwo la heli karo isla qaybaha bulshada.⁴⁵ Marka la eego arrintan, waxaa muhiim ah in la aqoonsado xaaladaha ay bulshada la beegsanayo xogta ka hesho.
4. Iyada oo laga duulayo wax -ka -beddelka ay maxkamaduhu sameeyeen, waxaa muhiim ah in la ogaado macluumaadka u baahan in la gaarsiiyo dadweynaha guud ahaan iyo daneeyayaasha, lana qaabeeyo farriinta, taasoo ka caawinaysa maxkamadaha inay helaan kalsoonida iyo aqoonsiga ay mudan yihiin.⁴⁶
5. Maxkamaduhu waa inay la socdaan oo ay la socdaan is -weydaarsiga macluumaadka wakhtiga ku habboon iyo waqtiga ku habboon.

Su'aasha wada Xaajoodka

- Maxay yihiin saddexda barnaamij ee hagaajinta maxkamadda iyo hab -dhaqanka aan lagu xusin buug -gacmeedka tababarka? (10 daqiiqo)

6.2. Dib -u -Habaynta Maxkamadaha Hababka is -weydaarsiga Isgaadhsiinta iyo Siyaabaha

Hadda waxaa jira tiro nidaamyo xog ah oo ay heli karaan dadweynaha kuwaas oo hagaajin kara barnaamijyada iyo hababka dib u habaynta maxkamadda, maxkamaduhu waxay u adeegsan karaan warbaahintaas inay dadweynaha ku wargeliyaan isbeddellada lagu sameynayo maxkamadaha iyo dacwadaha kiisaska qaarkood.

- **War -saxaafadeedku** waa hab wax -tar leh oo wax -tar leh waxaana la rumaysan yahay inay tahay habka ugu wanaagsan ee isku mar loo wada gaadhi karo dad -weynaha. Warsaxaafadeedka ayaa runtii ah hab wax ku ool ah oo isgaarsiineed marka loo eego bixinta sinnaanta warbaahinta guud, gaarsiinta dadweynaha war isku mid ah oo joogto ah, oo u oggolaanaya kaliya in la faafiyo macluumaadka bartilmaameedka ah iyo xaddidan, iyo ka hortagga si xun u isticmaalka macluumaadka.

⁵¹ Maxkamadaha iyo Saraakiisha Xeer ilaalinta Hagida Warbaahinta iyo Isdhaafsigu Xogta Dadweynaha, 31st CEPJ Kulanka Joogtada ah Diseembar 3 iyo 4, 2018, Strasbourg.

- ⁵² Raad-raac

- **shir jaraa'id**- Waa madal ama madal inta badan lagu soo bandhigo waraaqaha maxkamadda oo ay soo bandhigaan saraakiisha maxkamaddu, kuwaas oo ka jawaaba su'aalaha suxufiyiinta. Sida ay muhiim u tahay in macluumaadka loo soo bandhigo dadweynaha, waxaa jirta fursad ah in ay jiri doonaan cawaaqibyo aan la filayn oo ku yimaada hannaanka Q&A. Sidaa darteed, sarkaalka maxkamadda ee adeegsada habkan waa inuusan ka leexan mawduuca sida ugu macquulsan oo jawaabta su'aasha loo sameeyo si waafaqsan bayaankii hore.
- **Wareysiga**- Isgaarsiinta noocan ah waxaa loo adeegsadaa in lagu gaadhsiiyo hagaajinta ay sameeyeen maxkamaduhu iyada oo loo marayo macluumaadka tooska ah ee su'aalaha iyo jawaabta saraakiisha maxkamadda.
Nidaamka isgaarsiinta ee noocan ah, gaar ahaan saxafiyiinta kartida iyo firfircoon leh, ayaa u oggolaanaya barnaamijyada dib -u -habaynta ee aan la daabicin inay isbeddel ka helaan madaxa maxkamadda. In kasta oo laga yaabo inay siiso dadweynaha helitaanka macluumaadka uu u baahan yahay sarkaalka maxkamaddu, haddana waa hab aad looga taxaddara maadaama ay gudbin karto xog saamayn taban ku yeelan karta maxkamadda iyada oo si khaldan loo adeegsado ereyada iyo ereyada.
- **Websayt** - Maxkamaduhu waa inay lahaadaan mareeg u gaar ah oo ay ku bartaan dadweynaha, waxayna cusboonaysiin karaan macluumaadka ku jira mareegaha marba marka ka dambaysa waxayna u soo geliyaan dadweynaha xog cusub si loo hagaajiyo barnaamijyada maxkamadda iyo isbeddellada. Isgaarsiinta noocan ah ayaa si gaar ah muhiim ugu ah da'da maanta ee isgaarsiinta macluumaadka. X
- **og-isweydaarsiga Internetka** ayaa ah mid rajo wanaagsan leh, gaar ahaan maadaama ay ka caawiso daneeyayaasha iyo xirfadleyda, iyo sidoo kale shakhsiyaadka iyo ururada bulshada rayidka ah, inay si fudud u helaan oo ay isticmaalaan barnaamijyada dib-u-habaynta Maxkamadda iyo isbeddelka hawlaha.
- **Warbaahinta bulshada**- Waayahaan aynu joogno waxa loo yaqaan cududa wax soo saarka gaar ahaan dhalinyaradu waa hab isgaadhsiineed oo u sahlaya in ay maxkamaduhu si toos ah bulshada ugu wargaliyaan horumarka ay sameeyeen maxkamaduhu iyada oo aan cidina soo dhex gelin, dabcan habkan isgaadhsiinta waxay u baahan tahay in maxkamadaha ay aad u soo koobaan xogta ay rabaan inay shacabka u gudbiyaan, sidaas darteed ay ku kooban tahay bixinta xog dhameystiran oo dhameystiran shacabka.
- **Gudbinta macluumaadka iyadoo la duubayo**- Habkan oo kale ayaa ah mid bulshada oo dhan ama cid kasta oo ay khusayso loogu gudbiyo barnaamijka dib u habaynta

maxkamadaha, waxaana inta badan xogta loo baahan yahay in la duubo oo bulshada la gaadhsiiyo dib u eegis iyo tafatir ku sameeyaan hay'adaha garsoorka, si fududna loogu soo bandhigo dadweynaha. iyo hab la fahmi karo. Warbaahintan oo kale waxay u baahan tahay in ay ka qayb qaataan xirfadlayaasha warbaahinta, sidaa awgeed waxa muhiim ah in laga qayb geliyo xirfadlayaasha arrimahan. Macluumaadka la duubay waxa lagu wadaagi karaa mareegaha maxkamada, YouTube, iyo telefishinka. Isgaadhsiinta noocan ah, laga bilaabo duubista illaa duubista, waxay u baahan tahay agab badan, waxaana inta badan lagu taliyaa in maxkamaduhu ay sameeyaan tan iyagoo kaashanaya kuwa kale.

- **Baahinta warbaahinta ee Wareejin**- Noocan ah gudbinta macluumaadka waxaa loo adeegsadaa, gaar ahaan kiisaska la doortay, waana duubis muuqaal ah oo toos ah oo ku saabsan dacwadaha iyo dhageysiga maxkamadda. Si kastaba ha ahaatee, iyadoo dhageysiga maxkamadaha si toos ah loo tabinayo, waxay fursad u abuureysaa garsoorayaasha, qareennada, xeer-ilaalinta iyo dadka kale ee ay khuseyso inaysan soo uruurin fikradahooda ku aaddan kiiska, waxayna meesha ka saaraysaa xaqa uu eedayanuhu u leeyahay inuu helo dacwad cadaalad ahArrinka madaniga ah, waa arrin laga digtoonaado, mar haddii ay abuurto xaalad sumcadda iyo sumcadda xisbiyadu bannaanka soo dhigaan. Ku habboonaanta iyo sharcinimada habkan is-gaarsiineed waxaa aad uga doodaya qareennada iyo aqoonyahannada, waana in la tixgeliyo sharciyada lagu dhaqmi karo arrintan. Guud ahaan, maxkamaduhu waa inay awoodaan inay la xiriiraan barnaamijyadooda dib-u-habeynta iyo beddelka waxqabadyada dadweynaha iyagoo adeegsanaya habab iyo siyaabo kala duwan. Maadaama aysan wadooyinku ahayn habka kaliya ee isgaadhsiinta iyo wadooyinka, maxkamaduhu waxay u baahan yihiin inay isticmaalaan kuwan iyo tiknoolajiyada cusub si ay ugu gudbiyaan macluumaadka muhiimka ah bulshadooda.

Su'aasha wada Xaajoodka

- Sharax haddii ay jiraan xeelado iyo habab kale oo lagu hagaajinayo maxkamadaha oo ay weheliyaan xeeladaha iyo hababka kor lagu sharaxay?

Cutubka Toddobaad:

Tabinta Warbixinta Maxkamadeynta

Dalalku waxay leeyihiin sharciyo kala duwan oo maxkamadahooda u oggolaanaya dhageysi furan. Ujeeddada laga leeyahayna waa in shaqada maxkamadaha ay noqdaan kuwo si weyn uga dhex muuqda bulshada, iyadoo kiis kasta oo sharci iyo dib-u-eegis lagu sameeyo dacwadda iyo dacwadda uu mamnuucayo dacwad kasta waa in loo qabtaa si hufan Sidaas darteed, qayb kasta oo bulshada ka mid ah oo rabta inay ka soo qaybgasho dhegaysigu waxay mutaysan doontaa dhegaysiga ilaa inta aanay maxkamaddu wax xannibaad ah ku lahayn awoodda maxkamadda inay dhegaysato oo ay sii waddo dacwadda.

Sida aad la socotaan dacwadda waa arrin ay danaynayaan saxaafadda iyo dadweynahaba, gaar ahaanna in dacwadaha ciqaabta iyo kuwa madaniga ah qaarkood loo arko mid warbaahintu dano gaar ah u leedahay.

Waxay u ogolaataa dadweynuhu inay wax ka bartaan kiiska oo ay noqdaan taageere caddaaladda marka xirfadlayaasha warbaahintu ay soo gudbiyaan warbixinnada maxkamadda oo ay xogta u gudbiyaan dadweynaha; Waxay bulshada ku baraarujinaysaa horumarka ay maxkamaduhu ku sameeyeen dhinaca cadaaladda iyo cadaaladda. Waxay ka ciyaartaa doorkeeda la xisaabtanka garsoorayaasha; Dadka la idman iyo kuwa aqoonta leh waxay si uun ama si kale u samayn karaan cilmi-baadhis ku salaysan diiwaanka dhegeysiga ama ku salaysan sharciga ama caddaynta lagu qiimeeyay gal dacwadeedka. Waxa kale oo ay fursad siinaysaa maxkamaduhu in ay cilmi-baadhis ku sameeyaan qaabka kiiska. Dhanka kale, haddii si sax ah oo anshax leh loo sheego warbixinta tijaabada, waxay keenaysaa faa'iidooyinka aan kor ku soo xusnay, laakiin haddii saxaafaddu si khaldan u beeniso dacwadda, waxyeelladu waxay noqonaysaa mid daran oo aan laga soo kaban karin. Diiwaanka dacwadda ayaa dhinaca kale gacan ka geysanaya in la gaaro mabda'a ah in maxkamaduhu ay shaqadooda u qabtaan si hufan, laakiin marka ay sidaas sameynayaan waa inaysan saameyn ku yeelan eedaysanaha, dhinacyada, garsoorayaasha iyo xuquuqda iyo xorriyadda maxkamadda.

Haddi diiwaan maxkamadeed uu jabiyo xaqa eedaysanuhu u leeyahay in loo maleeyo in aan wax dambi ah galin ka hor inta aan lagu xukumin denbi, waxyeelladu way ka wayntahay faa'iidada. Marka laga hadlayo dacwadaha madaniga ah, arrinta ku saabsan ka warbixinta iyo faafinta xuquuqda eedaysanaha si ka baxsan xuquuqda eedaysanayaasha maaha oo kaliya ku xad-gudub xuquuqda iyo waajibaadka eedaysanaha, laakiin sidoo kale waxay naxdin ku tahay qaybaha kale ee eedaysanaha. dadweynaha, gaar ahaan maal-gashadayaasha ajnabiga ah,

waxaa jirta fursad ah inay horseeddo doorashooyin kale oo sharci-darro ah iyo go'aanka ka bixitaanka dalka, si la mid ah dhageysiga maxkamadda ayaa saameyn bulsho oo wanaagsan u yeelan kara, haddii aan si sax ah loo maareyn.

Arrinkan, maxkamaduhu waa inay ka shaqeeyaan sidii ay u aqoonsan lahaayeen una hagi lahaayeen doorkooda si ay uga badbaadaan ama u yareeyaan dhibta ka dhalan karta dhegeysiga warbixinnada iyo inay xil weyn iska saaraan hirgelintiisa.

Ujeedada warbaahinta iyo saxafiyiinta Itoobiya ayaa ah in la hubiyo in xogta si sax ah loogaarsiiyo dadweynaha, saameyn toganna ku yeelato nolosha bulshada. Waxa aan muran ku jirin in iyadoo la tixraacayo qodobka 55-aad ee Xeerka Saxaafadda ee Xeer Lr. 1238/2013 in loo baahan yahay in la dhiirri-geliyo dhageysiga Maxkamadaha iyo Barnaamijyada kor u qaadaya ku-dhaqanka habboon ee Afka, isla markaana ka qeyb qaadanaya xoojinta iyo horumarinta Xuquuqda Aadanaha iyo dimuqraadiyadda.

Waxa kale oo loo baahan yahay in la faafiyo macluumaadka kiisaska dembiyada ee ku lug leh carruurta aan qaan-gaarin waqti ka waqti. Warbixin ku saabsan Arrimaha Diinta iyo Qowmiyada ee Colaadda Aflagaadada diimaha qaarkood ama caqiidada qaybaha bulshada qaarkood; Saxaafaddu waa in ay xisaabta ku dartaa mas'uuliyadda sharciga ah oo ay diyaariyaan saxafiyiinta si ay u tebiyaan dhageysiga dacwadaha, maadaama aysan ahayn in arrintaas laga soo tebiyo si aan loo dulqaadan karin dadka diinta.⁴⁷ Arrimaha Diinta iyo Qowmiyada ayaa ka warbixinaya khilaafka u dhaxeeya diimaha Aflagaadada diimaha qaarkood ama caqiidada qaybaha bulshada qaarkood; Saxaafaddu waa in ay xisaabta ku dartaa mas'uuliyadda sharciga ah oo ay diyaariyaan saxafiyiinta si ay u tebiyaan dhageysiga dacwadaha, maadaama aysan ahayn in arrintaas laga soo tebiyo si aan loo dulqaadan karin dadka diinta.⁴⁸

Su'aal

- Si faahfaahsan u sharax muhiimadda diiwaannada maxkamadaha marka la eego madaxbannaanida iyo la xisaabtanka maxkamadda? (4 daq.)
- Si faahfaahsan u sharax haddii diiwaanka maxkamaddu uu gacan ka geysto dhisidda kalsoonida dadweynaha ee maxkamadaha? (4 daq.)

⁵³ Qodobka 69-aad ee Xeerka Saxaafadda ee Lr. 1238/2013

⁵⁴ Qodobka 70-aad ee Xeerka Saxaafadda ee Lr. 1238/2013 1238/2013

7.1. Maxaa la samayn karaa si loo hubiyo in tabinta warbixin wanaagsan in la helo?

Warbaahintu marka ay soo baxayso dhageysiga dacwadaha waxaa looga baahan yahay in ay u hoggaansamaan shuruucda iyo anshaxa dalka, waxaana sidoo kale hay'adaha warbaahineed looga baahan yahay in ay tababaro siiyaan saxafiyiinta la shaqeeya hay'adaha dowliga ah iyo kuwa aan dowliga ahayn.

Marka laga soo tago tababarada la siinayo saxafiyiinta iyo xubnahooda ku jira mihnadda baahinta, warbaahintu waxay si joogto ah ula socdaan saxafiga iyo shaqaalaha kale ee taageera si loo hubiyo in si sax ah loo tababaray. Samee oo dhaqan geliya nidaamka la socodka si taas loo xaqiijiyo.

Samaynta sahan lagu ogaanayo saamaynta togan ee warbixinnada dhegaysiga iyo hab-dhaqankooda xun ka dib marka loo gudbiyo dadweynaha; Isticmaalka hab ama hab kale si loo yareeyo waxyeelada ay keento abuurista xaalado ka qaybqaadasho iyadoo la ogaanayo ra'yiga dadweynaha ee ku saabsan warbixinnada dhegeysiga.

In kasta oo ay habboon tahay in dhegaysiyada maxkamadda loo sameeyo hab dhammaystiran oo loo dhan yahay, iyada oo aan wax hadallo been ah oo dheeraad ah laga bixin, mararka qaarkoodna ay sabab u tahay dabeecadda gaarka ah ee weedhaha iyo erayada sharciga ah;

Qodobka 4-aad ee Xeerka Saxaafadda ee Xeer Lr. 1238/2013 maadaama ay suuragal tahay in wax laga sheego, oo ay ka mid tahay dhaqan-xumada weriyaha. Iyo in la sameeyo warbixin sax ah oo ku habboon baaxadda macluumaadka khaldan si waafaqsan qodobbo taxane ah.

Warbixinta anshaxa mihnadlayaasha iyadoo dib u eegis lagu sameynayo shaqada warbaahinta ee la xiriirta dhageysiga maxkamadaha ee madasha kormeerka warbaahinta. Haddii ay jiraan xaddidaadyo lagu hubinayo in aan la tixgalin xuquuqul insaanka iyo xaqiiqada dalka, waxaan ka wada shaqeyn karnaa horumarinta tayada dacwadaha maxkamadaha ee waddankeenna.⁴⁹

Ururada bulshada rayidka ah waxay dhisi karaan adeegyo warbaahineed oo khaas ah, ururada bulshada rayidka ah ee diiradda saaraya xuquuqul insaanka iyo dhisidda dimuqraadiyadda waxay si hufan u hirgelin karaan xarumaha warbaahinta ee kor ku xusan. Waxaad awood u yeelan doontaa inaad ka dhigto warbixinnada qolka maxkamadda mid waxtar leh adiga oo fulinaya tallaabooyinka loo baahan yahay in la qaado.

⁵⁵ Qodobka 2 (34) ee Xeerka Saxaafadda ee Lr. 1238/2013

In la taageero shaqada ururada bulshada rayidka ah halka ay marayso xaalada Itoobiya iyadoo la taageerayo khubarada aqoonsashada dhibaatooyinka iyo xal u helida. Waxaad wanaajin kartaa tayada diiwaannadaada maxkamadda adiga oo ka dhigaya maqaallo daraasadeed oo diyaar ah. Intaa waxaa dheer, xarumaha warbaahinta iyo xirfadlayaasha xiriirka dadweynaha ee maxkamadaha waxay gacan ka geysan karaan tababarka ujeedada dhageysiga iyo habka warbixinta.

Si kor loogu qaado tayada dacwadaha maxkamadaha, ku dhawaaqista warbaahinta, qodobbada dastuurka iyo shuruudaha heshiisyada caalamiga ah, iyo shuruudka kale ee madaxbannaanida iyo dhexdhexaadnimada maxkamadaha, iyo sidoo kale xuquuqda aadanaha ee dacwadaha, si kor loogu qaado tayada Hay'adaha waaweyn iyo saxafiyiinta ayaa gacan ka geysan kara hagaajinta warbixinta qolka maxkamadda.

Haddi ay maxkamada dacwadu xaqiijiso joogitaanka xirfadlayaasha warbaahinta ee ka warbixinaya dhagaysiga dacwada, waa in ay ku biiriyaan sharaxaad kooban oo ku saabsan sida ay wax u socdaan ka hor inta aanu dhagaysiga bilaaban.

In la sameeyo guddi daneeyayaal ah oo ay hogaaminayso maxkamaddu si ay u qiimeeyaan heerka ay marayaan dhageysiga maxkamadaha iyo arrimaha u baahan in la hagaajiyo Iyo marka loo sheego daneeyayaasha, go'aanka waxaa lagu bedeli karaa waqti ka waqti iyadoo la gaarayo go'aamo wax ka qabta xaddidaadda hagaajinta isbeddelada.

Marka diiwaannada maxkamadda loo soo bandhigo dadweynaha, gaar ahaan marka laga hadlayo isla -xisaabtan la'aanta, sumcad -dilidda, iyo xadgudubyada guud ee xuquuqda aadanaha iyo madax -bannaanida iyo dhex -dhexaadnimada dacwadaha maxkamadda, hay'addii iyo suxufigii warbixinta soo saaray, ama dacwadaha ama maxkamadda lafteeda, ku baaq tilmaamaha lagama maarmaanka ah Tallaabo ayaa loo baahan yahay in la qaado si loo hagaajiyo xiriirka qolka maxkamadda ee warbaahinta iyo daneeyayaasha kale.

Su'aal

- Si faahfaahsan u sharax haddii maqnaanshaha diiwaangelinta dacwad -qaadistu ay saamayn taban ku leedahay maxkamadaha? (Daq. 5)

Gunaanad iyo Fikad Xal ah

Itobiya, mar kasta, gaar ahaan marka la beddelo nidaamka dawliga ah, barnaamijyada dib -u -habaynta maxkamadaha iyo waxqabadyadu waxay ku jireen ajendaha waxayna ku shaqaynayaan intii suurtoagal ah. Si kastaba ha ahaatee, barnaamijyadan dib -u -habaynta maxkamadaha waxaa ku darsamay dhibaatooyinka maxkamadaha laftooda, faragelinta taban iyo xakamaynta laanta fulinta ee dawladda, iyo ka warqab la'aanta dadweynaha ee hawlaha maxkamadaha. Hab -u -abuurka waa arrin aad u adag oo aynaan weli ka guulaysan.

Kaliya maahan in nidaamka maxkamadaha aan loo fulin heerkii loo baahnaa, laakiin ka warqab la'aanta dadweynaha ee bilowga dib -u -habaynta socota ayaa saamayn taban ku yeelatay u janjeedhkii dadweynaha ee ahaa inay maxkamadaha u noqdaan xalka ugu dambeeya. Sidaa darteed, maadaama ay muhiim u tahay in maxkamaduhu barnaamijyada u turjumaan qaab rasmi ah, waa inay dadweynaha u sheegaan shaqada la qabtay iyo dhibaatooyinka la kulmay iyo is -dhaafsigu macluumaadka.

Kor u qaadista dib -u -habaynta maxkamadaha ayaa ahmiyad weyn leh, gaar ahaan marka la eego kor u qaadista kalsoonida maxkamadaha, doorka maxkamadaha ee ilaalinta manaafacaadka iyo xuquuqda maxkamadaha ma aha wax sahlan in la arko.

Si loo fuliyo hanaanka isdhaafsigu macluumaadka si hufan oo wax ku ool ah, waxaa lagama maarmaan ah in la aqoonsado caqabadaha hortaagan waaxda marka hore. Intaas waxaa dheer, maxkamadaha waxaa laga rabaa inay soo saaraan buug -gacmeedka daneeyayaasha iyo inay abuuraan madal isgaarsiin wax -ku -ool ah. Maxkamadaha, xirfadlayaasha xiriirka dadweynaha, iyo warbaahinta waa in la siiyaa tababaro soo noqnoqda si kor loogu qaado aqoonta sharciga ee saxafiyiinta iyadoo lala tashanayo daneeyayaasha kale.

Maadaama is -weydaarsiga xogtu uusan ahayn mid gar -darro ah, maxkamadaha waxaa laga rabaa inay soo saaraan istiraatiijiyad ay ku wargelinayaan maxkamadaha si wada -jir ah; Waa in loo adeegsadaa aqoonsiga iyo falanqaynta faa'iidooyinka iyo khasaaraha hababka isgaarsiinta iyo hababka, iyadoo la tixgelinayo farsamooyinka jira iyo kuwa cusub ee dalka.

Tixraacyo

- Dastuurka Jamhuuriyada Dimuqraadiga Federaalka Itoobiya - Bayaank 1/1877kii
- Wax -ka -beddelka Xeerka Qoyska Lambarkiisu yahay 213/92
- Xeerka Habka Nidaamka Madaniga ee Boqortooyada Itoobiya Lambar 52/1958
- Bayaanka Xeerka Ciqaabta ee Itoobiya Lambarkiisu yahay 414/1997

- Bayaanka Xeerka Ciqaabta Dawladda Imbaraadooriyada Itoobiya Lambarkiisu yahay 185/1954
- Baahinta Warbaahinta Itoobiya Lambar 1234/2013
- Heshiiska Caalamiga ah ee Dhaqaalaha, Bulshada iyo Dhaqanka
- Heshiiska Caalamiga ah ee Xuquuqda Dadka Naafada ah
- Axdiga Caalamiga ah ee Xuquuqda Rayidka iyo Siyaasadda
- Bayaanka Caalamiga ah ee Xuquuqda Aadanaha
- FDRE Wasaaradda Dastuurka iyo Awood -dhisidda, Warbixinta Daraasadda Barnaamijka Dib -u -habaynta Nidaamka Caddaaladda, 1998
- Machadka Federaalka ee Caddaaladda iyo Cilmi -baarista iyo Tababarka Sharciga, Sahanka Barnaamijka Horumarinta Caddaaladda ee Hay'adaha Federaalka, 2011.
- Maxkamadda Sare ee Federaalka, Heerka hadda iyo mustaqbalka Garsoorka, December 2012
- Diseembar 2012 Xarunta Tababbarka Xirfadlayaasha Garsoorka Federaalka, Tababarka
- Assefa Fesseha, Federaalka iyo Sinnaanta Jinsiga ee Daraasadda Isbarbardhigga Itoobiya (Netherlands, Wolf Legal Publishers, 1997).
- Aqoonyahan Henry, Dastuurka Itoobiya iyo Daraasadda Horumarinta Sharci -dejinta Dastuurka Itoobiya Volume 1, 1997
- Robert Alan Sedler, Xeerka Anshaxa ee Itoobiya, Daabacaha Jaamacadda Oxford, 1968
- Maxkamadaha iyo Saraakiisha Xeer Ilaalinta ee Warbaahinta iyo Tilmaamaha Isdhaafsigu Xogta Dadweynaha, 31st Kulanka Joogtada CEPJ tahsaas 3 iyo 4, 2018, Strasbourg
- Golaha Garsoorka Kanada. (1998). Mabaadiida Anshaxa ee Garsoorayaasha. Ottawa, Ontario: Wasaaradda Kobcinta Awoodda ee Golaha Kanadiyaanka. (2002).
- Dib -u -habaynta Nidaamka Caddaaladda ee Itoobiya: Socodka Dukaanka Shaqada ee Dib -u -Habaynta Caddaaladda Itoobiya, Addis Ababa: MCB
- Shetreet, Shimon, iyo Jules Deschens, (eds.) (1985). Madaxbannaanida Garsoorka: Doodda Casriga ah, Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.or Martinus Nijhoff Publishers, Boston / Lancaster.
- Muga Dorcas Anyang, Doorarka Xiriirka Dadweynaha ee Dhismaha Sawirka Nidaamka Garsoorka ee Keneyan, Mashruuc Cilmi -baaris ah oo lagu soo gudbiyay qayb ahaan dhammaystirka shuruudaha loogu talagalay abaalmarinta shahaadada Master of Arts ee Daraasaadka Isgaarsiinta ee Dugsiga Saxafiyiinta iyo Mass Isgaarsiinta, Jaamacadda Nairobi. Nofeembar 2012.

- Elias N. Stebek (2016), Qiimaynta Qaybaha Dib -u -habaynta Waaxda Caddaaladda Itoobiya ee GTP I iyo GTP II, Ururka Qareennada Itoobiya iyo Ururka Qareennada Dhallinyarada Itoobiya, Addis Ababa, Itoobiya